

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Vliv folkloru na socializaci dětí a mládeže

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracovala:
Helena Jůzlová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Vliv folkloru na socializaci dětí a mládeže“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Ve Zlíně dne 16. dubna 2012

.....

podpis

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, za její cenné rady, ochotu a věnovaný čas.

OBSAH

Úvod	2
I. Teoretická část	
1. Socializace – její podstata, definice	4
1.1 Socializace v jednotlivých obdobích vývoje dítěte	5
1.2 Rodina jako významný socializační činitel	12
1.3 Další socializační činitelé	14
2. Etnografie	17
2.1 Základní pojmy	17
2.2 Historie folkloru	18
2.3 Význačné osobnosti folkloru	19
2.4 Kroje jako nedílná součást folkloru	26
3. Tradice folkloru	30
3.1 Lidová hudba	30
3.2 Lidová slovesnost, nářečí, dialekt	32
3.3 Lidové slavnosti	34
4. Etnografické regiony	41
4.1 Souhrn základních etnografických regionů na jižní Moravě	41
4.2 Moravské Slovácko	42
4.3 Mikroregion Strážnicko	44
4.4 Hroznová Lhota a její folklor	48
II. Empirická část	
5. Výzkum vztahu dětí k folkloru v mikroregionu v Hroznové Lhotě	51
5.1 Stanovení cíle a hypotéz	51
5.2 Metodika šetření a způsob zpracování dat	52
5.3 Analýza a interpretace výsledků výzkumu	53
Závěr	61
Resumé	63
Anotace, klíčová slova	64
Seznam použité literatury	65
Seznam příloh	68

Úvod

Sociální pedagogika je jednou z nejmladších pedagogických disciplín, je však vědou poměrně rozsáhlou a multidisciplinární. Lze ji chápat jako průsečík pedagogiky obecné, srovnávací, teorie výchovy a filozofie výchovy, k nimž přistupují sociologie výchovy, pedagogická antropologie, etnopedagogika, pedagogika volného času a další. Studium uvedených pedagogických disciplín, jejich vzájemné propojení a integrace poslouží k snadnějšímu proniknutí i pochopení předkládané bakalářské práce, jejímž ústředním tématem je vliv folkloru na socializaci jedince.

Výchova v rodině je stejně jako jiné komplexní jevy významně kulturně a historicky determinována. Názory na to, jakým způsobem optimálně vychovávat děti, se liší nejen v jednotlivých historických etapách a mezi různými kulturami napříč, ale také v rámci odlišných sociálních vrstev jednoho kulturně geografického okruhu, nebo dokonce i mezi jednotlivými generacemi. Ukazuje se, že nelze vysledovat optimální způsob výchovy, neboť se v průběhu věků neustále proměňuje výchovný cíl, tzn., v jakého člověka, a s jakými vlastnostmi chceme dítě vychovat, v jakém typu společnosti má budoucí dospělý obstát. Utváření výchovného stylu vychází z několika zdrojů. Záleží na osobních vlastnostech a zkušenostech vychovávajícího, na vlastnostech a zkušenostech vychovávaných dětí, jejich chování a působení na dospělé, kteří se je snaží vychovávat. Dále zde působí společenskohistorické podmínky od ekonomických a kulturních až po výchovné tradice země, doby, rodiny a školy.

Rodiče mohou pro svoje děti udělat nejvíce tím, že jim poskytnou pokud možno co nejlepší start do života. Na další události v životě dítěte nemohou mít vliv, to ostatní ve vývoji můžeme označit snad jako osud, náhodu nebo jako vlastní aktivitu dítěte. Děti mají mít nejen dobrý start do života, ale mají být vyzbrojeny na vše obtížné, co se jim přihodí.

Cílem bakalářská práce „Vliv folkloru na socializaci dětí a mládeže“ je popsat vlivy, jež působí na děti a mládež v průběhu jejich dětství a podílí se na zdárném rozvoji jejich socializace, a tudíž na snadnějším začlenění se do společnosti. Nalezení kamarádů, smysluplná náplň volného času, radost ze zážitků, vystoupení na veřejnosti i prožitky, které získají poslechem hudby, zpěvem, to vše děti obohacuje v jejich životě. Důležitá je i radostnost a dobrý pocit z konečného výsledku systematické přípravy, která potom vyvrcholí např. vystoupením pro veřejnost, školu a jinde. Práce má rovněž

dokázat, že sociální pedagogikou poněkud opomíjený folklor v ní má své pevné místo, a tudíž je třeba s ním v teorii výchovy sociální pedagogiky počítat.

Celá práce je rozčleněna na dvě části:

Rozsáhlejší část teoretická je tvořena čtyřmi kapitolami; praktická část je shrnuta do páté kapitoly a je věnována výzkumu, který byl uskutečněn v Základní škole Joži Uprky v Hroznové Lhotě.

V teoretické části jsme postupovali analýzou pramenů a současné literatury, zabývajících se v logické struktuře podstatou a definicí pojmů socializace, dále etnografie a folkloru, jeho dějinami a vývojem. Za důležitou součást práce lze považovat uvedení význačných osobností folkloru od nejznámějších s celonárodním významem, až po regionální a místní. Práce nás v teoretické části dále seznamuje s rozdělením tradic folkloru a je završena souhrnem etnografických regionů na Moravě, zejména jižní.

Empirická část je prezentací výzkumu orientovaného na vliv folkloru na děti školního věku v mikroregionu Strážnicko, jenž je založen na statistické proceduře s dominantní technikou dotazníku. V závěru práce jsou shrnuty výsledky výzkumu a doporučení na další podporu folkloru u nás.

I. Teoretická část

1. Socializace – její podstata, definice

Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Lze ji chápat jako sociální interakční proces a uskutečňuje se především sociálním učením (zejména učení se sociálním rolím), ale i nátlakem. Socializace se odehrává především v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole, prostřednictvím masmédií a práce (Kraus, 2008).

Průběh socializace je nesmírně složitý a mnohostranný proces a do své pozornosti ho zahrnuje více vědních disciplín. Zatím co psychologie se zaměřuje především na utváření lidské osobnosti a psychiky, sociologie zdůrazňuje, že člověk se nerodí jako sociální bytost, ale stává se jí. Pedagogika vychází z analýzy výchovy jako cílevědomého a záměrného působení na člověka, které je nemyslitelné bez celostního pohledu na jeho začleňování do společnosti. Problematika socializace a výchovné pomoci pro zvládnání života mají zásadní význam pro sociální pedagogiku (Kraus, 2008).

Proces socializace zahrnuje i nápodobu, přejímání rolí, norem i vyjadřování sankcí, příkazů a zákazů. Socializací se začleňujeme do svého sociálního prostředí (Smékal, Macek, 2002, s. 20).

Řezáč (1998) podává přehled základních pojetí v přístupech renomovaných autorů, kde socializace bývá chápána jako:

- proces, který dětem umožňuje, aby se staly funkčně zdatnými dospělými členy společnosti tím, že se dítě učí normám své společnosti, obecným formám chování, které se u něho očekávají
- souhrn procesů vzájemné interakce mezi společností a jedincem, v nichž společnost působí na jedince tak, aby v sobě svým učením vytvořil vnitřní psychologické předpoklady, nezbytné k participaci ve společnosti současně jako člen společnosti i jako relativně samostatná osoba schopná řídit své jednání a odpovídat za ně
- přeměna biologického jedince na kulturní bytost (Řezáč, 1998).

Socializace je především proces objevování lidské společnosti jedincem a zaujetí adekvátní pozice ve společenské dělbě úloh a činností. Proces socializace označovaný nejčastěji jako „zařazování se“ či „vrůstání“ do společnosti, tedy vyžaduje neustálé navazování, prohlubování a rozšiřování sociálních kontaktů jedince v rámci sociokulturního systému jako předpoklad permanentních změn osobnosti a jejích vztahů k okolí (Řezáč, 1998).

Smyslem socializace je humanizace jednotlivce; polidštění jedince. Ne tedy pouhé vřazení jedince do systému společenských vztahů a souvislostí. Cílem humanizace je utvoření lidské individuality jako svébytné (jedinečné), tj. autentické a autonomní součásti lidského společenství.

Humanizace je tedy zároveň individualizací i socializací. Osobnost se integruje, jedinec si buduje svoji autonomii a autenticitu. Na straně druhé si táž osobnost osvojuje role jako způsoby sociálního chování dané existence jiných lidí, tj. socializuje se – stává se jedincem „vztaženým“ k jiným jedincům.

V průběhu socializace se utváří jedinec jako ryze jedinečná osobnost, ale zároveň vystupuje např. jako učitel a také otec i kamarád. Jedinec by se sám sebou nestal bez sociálního styku s jinými lidmi, kteří tvoří společnost. Každá kultura obsahuje modely chování pro typické životní situace. Generace lidí dotvářely postupně vzory žádoucího, funkčního chování a jednání pro standardní situace. Utvářely i způsoby rozvíjení sociální tvořivosti nutné pro zvládnutí nestandardních, neobvyklých a nečekaných situací. Jedinec je tedy od počátku své lidské existence produktem i tvůrcem, součástí i aktérem sociálního prostředí a dění v něm. Avšak nemohl by se jím stát bez existence jiných lidí (Řezáč, 1998).

Socializace (lat. *socialis* = společný) je sociologický, sociálně psychologický a pedagogický pojem, který označuje proces, během kterého se jedinec začleňuje do společnosti. Probíhá-li socializace úspěšně, individuum má v sobě zakotveny sociální normy, hodnoty, vystupování, ale také i sociální role svého společenského a kulturního okolí.

1.1 Socializace v jednotlivých obdobích vývoje dítěte

Socializace nebývá nikdy ukončena. Jedná se totiž o vývoj lidské osobnosti, k níž na jednu stranu patří osobní individualita, která jedince odlišuje od okolí, ale také

i sociální charakter, který mezi sebou mají všichni členové jedné společnosti či společenství (hodnoty, normy, sociální role apod.)

Během socializace dochází k proměnám, jimiž se jedinec postupně vzdaluje od výchozího stavu novorozence a stává se z něho člověk jako kulturní bytost schopná fungovat ve složitém systému lidské společnosti.

Při vytyčení jednotlivých věkových období z hlediska socializace nelze opomenout prenatální vývoj dítěte, jeho chtěnost, emocionální vyladění rodičů, jejich zralost, zdraví, materiální a společenskou situaci a kvalitu poskytované lékařské péče matce. Důležitou roli zde hraje způsob porodu, jeho průběh, chování matky a její informovanost, eventuální přítomnost otce u porodu. Nutná je kvalitní poporodní péče a možnost rodinné interakce po porodu, přijetí dítěte a kontakt s ním. Rodinná atmosféra v prvním roce věku dítěte je rovněž důležitá, hraje zde roli trvalost a kvalita interakce matka-dítě a matka-otec a možnost vstupovat do interakce s otcem i matkou (Výrost, Slaměník, 1998).

Socializace v kojeneckém věku

První rok života je nepřesně označován jako kojenecký věk (většina dětí ovšem není kojena až do jednoho roku). Na konci tohoto období dosáhne dítě základní orientace ve svém nejbližším prostředí a vytvoří si k němu určitý vztah (Vágnerová, 2000).

Prostředkem socializace je sociální učení, tj. učení, k němuž dochází v rámci mezilidské interakce. Lze předpokládat, že dítě je pro takový kontakt vybaveno vrozenými dispozicemi. To znamená, že se chová určitým, pro podporu této interakce žádoucím způsobem. Vrozená je jen základní aktivita, která slouží k tomu, aby upoutala pozornost a stimulovala rodiče k nějakému, obvykle dost specifickému chování, zaměřenému na dítě. Toto chování je důležité pro jeho rozvoj v určité oblasti, bez něho by se dítě nevyvíjelo. Například úsměv nebo hlasový projev se jednoho dne stane součástí dětského chování prostě proto, že k němu dítě došlo. Tyto projevy však vyvolají určité reakce dospělých, které budou pro dítě příjemné. Postupně si začne všimnout účinků svého vlastního chování a naučí se je používat uvědoměle. Rodiče i jiní dospělí jsou upoutáni takovými projevy dítěte, které se nějak podobají běžným komunikačním aktivitám. Dospělí jim přiřítají smysl, který dosud nemají, avšak mohly by jej mít v budoucnu. Taková interpretace dětského projevu je však užitečná, protože dítěti zajišťuje větší zájem rodičů. Kojenecké období znamená otevřenost k okolnímu

světu. V tomto věku má význam potřeba stimulace a s ní související potřeba učení, tj. získávání zkušeností. Jedním z předpokladů rozvoje řeči je sluchové vnímání. Dítě se již od narození učí diferencovat specifické zvuky jazyka, tj. fonémy. Nezbytným předpokladem je i vrozená schopnost produkovat zvuky podobné fonémům (Vágnerová, 2000).

Socializace v batolecím věku

Batolecí věk zahrnuje dobu od 1 roku do 3 let života dítěte. Je obdobím, kdy dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti.

Uvolnění s vázanosti na matku je nutným předpokladem pronikání do sociálního světa a s tím souvisejícího socializačního rozvoje. Osamostatňování na sociální úrovni a navazování nových vztahů je podmíněno dosažením určitých kompetencí, které dítěti umožňují zvládnout komunikaci, základní normy chování a diferencovat různé sociální role, včetně role vlastní. Tato připravenost je podmíněna jednak zkušeností a dosažením určité úrovně poznávacích procesů a řeči, ale i citovou zralostí a vyrovnaností.

Batole s potěšením prozkoumává své okolí. Nemělo by se mu bránit v samostatných kontaktech s prostředím, pokud jimi nemůže ohrozit vlastní bezpečnost. Omezováním by se blokoval nejen přirozený rozvoj poznávacích funkcí a motorických kompetencí, ale také by se provokoval jeho vzdor. Vzдорovitě sebeprosazování souvisí nejen s narůstajícím vědomím sebe sama jako aktivní bytosti, ale je zároveň také výrazem tendence k osamostatnění, uvolnění ze závislosti, snahy nabývat a uplatňovat rozšiřující se schopnosti.

V batolecí fázi dochází k výrazným posunům ve všech oblastech rozvoje. Obzvláště citový život batolat se vyznačuje nezkrotnou spontánností a silou, ta se zároveň spojuje i s malou hloubkou, trvalostí a proměnlivostí (Čačka, 2000).

Separace z vázanosti na matku je nezbytným předpokladem pronikání do sociálního světa a s tím souvisejícího socializačního rozvoje. Osamostatňování na sociální úrovni a navazování nových vztahů je podmíněno dosažením určitých kompetencí, které dítěti umožňují zvládnout komunikaci, základní normy chování a diferencovat různé sociální role, včetně své vlastní. Tato připravenost není podmíněna jen zkušeností a dosažením určité úrovně poznávacích procesů a řeči, ale i citovou zralostí a vyrovnaností. Lidi batole rozlišuje na blízké, známé a zcela cizí. Specifickou roli mají vrstevníci, kteří nejsou dítěti nijak nadřazení, a s nimiž bývá srovnáváno. Dítě samo získává ve svém sociálním prostředí různé role. V tomto směru je určující pohlaví,

zevnějšek, chování, ale i odlišnosti v kterékoliv oblasti. Sociální role, které dítě získá, vyjadřují zároveň jeho hodnocení, ale i očekávání a požadavky jiných lidí. Tím je vývoj každého dítěte do určité míry sociálně predeterminován (Vágnerová, 2000).

Socializace v předškolním věku

Předškolní věk trvá od 3 do 6 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho či dvou let. Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoúčelná, umožňuje např. dítěti, aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace. Na druhé straně je dětské myšlení stále prelogické a egocentrické, vázané na subjektivní dojem a aktuální situační kontext. Překonání této bariéry je jedním z významných úkolů předškolního období a předpokladem k nástupu do školy, který je důležitým vývojovým mezníkem (Vágnerová, 2000).

Emoční zralost spočívá v dosažení určité citové stability, ale i odolnosti vůči frustracím. Úroveň motivace a kvality volní oblasti pak charakterizuje odlišování hry a povinnosti, postupné opouštění bezděčné a konzumní orientace, koncentrace na cílené zaměstnání, které má těžiště ve výsledku dosahovaném vlastním úsilím - vědomí osobní motivace, odpovědnosti, vytrvalosti, zvládání nároků, schopnost tlumit přirozená nutkání přecházet spontánně k jiným aktivitám atp.). S tím souvisí i zvyšující se zájem o nové poznatky (aktivní zvědavost a tvořivost) a kladný postoj ke škole, který do jisté míry odráží i postoje rodičů formované jak vlastními zkušenostmi, tak případně i širší tradicí a hodnotami daného etnika.

V rámci sociální zralosti je požadováno nejen překonání egocentrismu a akceptování příkazů autorit, včetně podřízení se zvyklostem a režimu školy, ale také samostatné začlenění do skupiny, které je vymežováno jako schopnost adekvátně diferencovat a přijímat očekávané požadavky role, přizpůsobovat se, brát ohledy, spolupracovat, soutěžit, pomáhat si a orientovat se také v obecných i skupinových normách a hodnotách (Čačka, 2000).

Socializace předškolního dítěte probíhá především v rodině. Dítě si zde osvojuje základní normy chování, s nimiž se postupně ztotožňuje. Zatím je pro ně důležité především to, jak bude za jejich dodržení oceněno. V tomto věku se dítě učí žádoucím způsobům chování, především prosociálního, které respektuje práva ostatních. Rodiče

slouží dítěti jako model různých rolí, jako vzor, s nímž se identifikují. V předškolním věku se postupně uvolňuje vázanost na rodinu a na dospělé. Děti navazují kontakt s vrstevníky. Při výběru kamaráda převažuje důraz na shodu v oblasti potřeb a zájmů. Ve vrstevnické skupině se dítě učí soupeřit i spolupracovat (Vágnerová, 2000).

Socializace ve školním věku

Škola je významnou institucí, do níž se dítěte dostává. Nástup do školy ovlivní další rozvoj dětské osobnosti. Škola je důležitým místem socializace, dítě zde získává nové a mnohdy rozdílné zkušenosti, než jaké získalo v rodině. Škola rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, činí tak ve směru požadovaném majoritní společností. Významným způsobem předurčuje i budoucí sociální pozici každého žáka, protože úspěšnost ve škole představuje základ profesní volby. Nástup do školy lze chápat jako jednu fázi v procesu odpoutávání se ze závislosti na rodině, kdy je její vliv postupně nahrazován působením jiným sociálních skupin.

Školní věk, tj. období základní školy, lze rozdělit na tři fáze:

1. Raný školní věk trvá od nástupu do školy, tj. přibližně od 6-7 let do 8 až 9 let. Je charakteristický změnou životní situace a různými vývojovými změnami, které se projevují především ve vztahu ke škole.
2. Střední školní věk trvá od 8-9 let do 11-12 let, tj. do doby, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy a začíná dospívat. V průběhu této fáze dochází k mnoha změnám, které jsou podmíněny nejen sociálně, ale i biologicky. Lze je považovat za přípravu na dobu dospívání.
3. Starší školní věk navazuje na předchozí období a trvá do ukončení základní školy, to znamená přibližně do 15 let. Toto období bývá označováno jako pubescence (Vágnerová, 2000).

Na počátku dospívání sice kamarádů ubývá, zato jsou vzájemné vztahy citově hlouběji prožívané. Tato důvěrná přátelství pomáhají nejen snadněji překonávat těžkosti prožívaného období, ale učí také chápat city druhého, projevit své vlastní, dospět ke kompromisu, dohodnout se atp.; tímto prožitkem citové blízkosti se bezděčně připravují i na pozdější důvěrné vztahy. Kamarádské kontakty zde napomáhají jak vzájemnému poznávání, tak i větší rozvaze při navazování hlubších vztahů v pozdějších letech (Čačka, 2000).

Nejrůznější kultivační podněty (citáty, mytologie, pohádky, čtené příběhy, divadelní představení, filmy, video, koncerty, výtvarné umění aj. imaginativní aktivity), které oslovují „dětskou duši“ prostřednictvím imaginativně-emotivních funkcí (zrcadlení prožitků, iluzorní seberealizace, ideály atp.), jsou mocnými podněty duševního vývoje a napomáhají k přirozenému a snadnému uskutečňování výchovných cílů. S věkem narůstá i schopnost hlubšího pronikání do smyslu alegorií a metafor uměleckého výrazu. Bezprostřední i širší vlivy prostředí (doma, ve škole i mimo ni) působí na všechny rozvíjející se složky osobnosti dítěte. Například k účtě ke vzdělání napomáhá vedle vlastní vychovatelovy vzdělanosti i obecný postoj společnosti ke vzdělání a inteligenci; k rozvíjení emotivity přispívá obdobně kromě osobní bohatosti také péče společnosti o umělecké, historické a přírodní krásy (Čačka, 2000).

Socializace v období dospívání

Mnohé učebnice vývojové psychologie nediferencují mezi pubescencí a adolescencí, shrnují je do jedné kapitoly pojednávající o dospívání. My využijeme tohoto dělení, neboť pro zpracování tématu bakalářské práce toto dělení považujeme za dostačující.

Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. První fáze dospívání je časově lokalizována přibližně mezi 11. a 15. rok. V tomto období dochází ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího. Nejnápadnější je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozráváním. V souvislosti s ním se mění zevnějšek dospívajícího a stává se podnětem ke korekci sebepojetí. Pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče, značný význam pro něho mají vrstevníci, s nimiž se ve větší míře než dříve ztotožňuje. Zakončuje povinnou školní docházku a volí své budoucí povolání, které bude spoluurčovat i jeho sociální postavení. Získává první zkušenosti s počátky partnerských vztahů, dospívání je dobou prvních lásek. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale významně je ovlivňují i psychické a sociální faktory (Vágnerová, 2000).

Každé vývojové stádium charakterizuje specifická charakteristika dílčích duševních procesů (poznávacích, citových i volních), které pak limitují i širší projevy osobnosti. Je to doba vymykání se z pout rodiny a hledání nezávislé cesty životem, doba vnitřních i vnějších konfliktů bez jasných životních norem, plánů, stylu s kolísavým sebevědomím atp. Nedůtklivost s přecitlivělostí napovídá, že jedinec ještě

nedospěl k vnitřní harmonii. Po vrcholné fázi dětství tak nastává vlivem hormonálních změn a nového zařazení období s řadou charakteristických projevů např.

1. V oblasti citů – zvýšená emocionalita, projevy lability emocí, poslušnost střídaná s nedůtklivostí, přátelskost s urážlivostí až hrubostí;
2. V oblasti Jáství – nejistota projevu, společenskost se snahou po izolaci, labilita sebehodnocení, halasná předvádivost přehlušující pocity méněcennosti, nadšení střídané nezájmem až apatií;
3. V oblasti vůle – klackovité chování, nevyvážené reakce a výkony, činnost střídající se s leností atp.

Nelze si však představovat, že všechny uvedené příznaky může někdo překonat sám od sebe a navíc si najít tu nejlepší cestu, jak jít dál. Významným „světlem v temnotách“ a nadějí všech vychovatelů je postupně se prohlubující vnitřní „orientace na dospělost“. Spočívá v úsilí o nové kvality sebepojetí, přispívající k vyšší integrovanosti osobnosti – hlavnímu úkolu fáze dospívání. Na dynamice a výrazu psychiky se tedy v tomto stadiu silně spolupodílí jak charakteristické fyziologické faktory, tak do jisté míry i dosažený rozvoj schopností podmiňujících osobní orientovanost (inteligence, kvalifikace), především ale postupující zralost imaginativně-emočních útvarů psychiky opírající se o dosavadní vklad výchovy i kvality aktuálních kultivačních podnětů, podporujících kvalitu sebevýchovy jedinečných východisek sebeřízení (plánovité rozvržení cílů, hierarchie hodnot, životní projekty aj.) (Čačka, 2000).

Hodnocení jiných lidí se v průběhu dospívání mění hlavně vzhledem k rozvoji rozumových schopností. Dospívající dovedou současně využít většího množství informací, které jsou schopni integrovat do jednoho celkového dojmu. Názory dospívajících jsou diferencovanější, užívají rozmanitější popisné kategorie, v hodnocení se běžně objevují abstraktní výrazy, posuzující různé psychické vlastnosti.

Dospívající odmítá podřízenou roli, resp. odmítá demonstrovat formální nadřazenost autorit, jako jsou rodiče a učitelé. Je k nim kritický a je ochoten jim přiznat autoritativní pozici jenom, když je přesvědčen, že si ji zaslouží. Nekonečná polemika s názory dospělých, např. s rodiči, jej uspokojuje, protože potvrzuje hodnotu jeho vlastních schopností. Dohadování s autoritou a demonstrace jejího odmítání je typickým znakem puberty. Dospívající ovšem neútočí na autoritu, aby ji zlikvidoval, ale aby se jí stal sám. Diskuse s odpovídajícím partnerem je pro dospívajícího tréninkem vlastních

schopností a možností prokázat svoje kvality. Podobná debata má stejný subjektivní smysl jako soupeření ve sportu nebo v čemkoliv jiném. Dospívající je k dospělým netolerantní. Jeho lpění na rigidním dodržování pravidel a důraz na absolutní spravedlnost může mít, kromě potřeby jistoty, ještě další smysl: dospívající vyžaduje rovnoprávnost. Odsuzování dospělých nebývá větší než kritičnost k vrstevníkům, ale bývá nápadnější, protože je vývojově novým, dosud sociálně tabuizovaným projevem. V dospívání se obecně zvyšuje význam a vliv vrstevnické skupiny. Role, kterou dospívající získá ve vrstevnické skupině, má pro jeho identitu velký význam. V období dospívání mají velký význam normy stanovené vrstevníky. Vrstevnická skupina slouží dospívajícím jako opora. Skupinová identita představuje přechodnou fázi v rozvoji individuální identity. Dospívající si určují generační standardy norem, jejichž dodržování striktně vyžadují. Vrstevníci se stávají neformálními autoritami, které mají značný vliv. Potřeba přátelství se zvyšuje, důležité jsou i první lásky (Vágnerová, 2000).

„Místo, abyste zahrnovali mladistvé spoustou omezení a zákazů, zaměřte se na vztah, založený na poctivosti, na humoru a na realistickém usměrňování. Víc než cokoli jiného potřebují mladí citlivý a pružný vztah k dospělým, kterým důvěřují. Pokud ho mají, mohou snáze přečkat bouře, které musí čas od času nastat během tohoto vzrušujícího, děsivého a turbulentního období. Na konci nás čeká nádherný drahokam; čerstvě vyvinutá osoba. Dejte své požehnání dobrým vztahům vašich dospívajících k jiným zralým dospělým osobám.“ (Satirová, 1994, s. 289).

Nástup do zaměstnání je jednou z variant institucionalizace dospělosti. Role zaměstnance může přinášet různé problémy, dané rozporem mezi skutečností a očekáváním. Role začátečníka má nízký sociální status. Ekonomická samostatnost je spojena s větší osobní svobodou, ale na druhé straně přináší zaměstnání mnohá omezení a vyžaduje větší zodpovědnost (Vágnerová, 2000).

1.2 Rodina jako významný socializační činitel

Rodina dává dítěti první, a proto velmi silné zkušenosti do dalšího života. Ukazuje mu, jak se lidé chovají jeden k druhému, zda spolupracují a pomáhají si, jak reagují, když se jim něco nedaří. Dítě sleduje názory, postoje a hodnoty rodičů, zjišťuje,

co je úkolem muže a ženy. Rodina předává základní model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života, předává mu sociální požadavky a normy a reaguje na jejich přijetí. Rodina a její citové zázemí jsou pro vývoj dítěte nezastupitelné. Kladné, vřelé citové vazby v rodině usnadňují vytvoření kladného vztahu k lidem vůbec.

Rodinu lze chápat jako společně žijící malou skupinu lidí spojenou pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Rodina se však v průběhu dějin vyvíjela a s ní se měnilo i postavení jejích jednotlivých členů.

Rodinu lze v současnosti považovat za sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základem rodiny ve všech dosud známých společnostech je pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk (Kraus, Poláčková, 2001).

Rodina plní určité role i ve vztahu k společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.

Nositel primární socializace je rodina, která je současně mediátorem dané kultury. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí, naučit se orientovat v prostředí plném symbolů a společenských standard (Kraus, Poláčková, 2001).

*„Rodina je též první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hovoříme tedy o **socializačně-výchovné** funkci rodiny. Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.*

Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také svou vůli, své zájmy, přání, orientace.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80).

Proces socializace je činnost působení členů rodiny navzájem (především však na dítě), a to včetně všech kladných i záporných vlivů a vzorů. V tomto působení se odráží společenské vztahy ekonomické, politické, sociální, národnostní, a jiné, a to jak současné, tak do určité míry i minulé (Kraus, 2008).

Soužití se sourozenci je důležitou socializační zkušeností. Dítě, které vyrůstá se sourozenci, má větší příležitost k osvojení nejrůznějších socializačních dovedností, které pro ně budou užitečné v dalších vztazích s vrstevníky. Zkušenost ze sourozeneckého života je jedinečná i proto, že dítě se sourozenci žít musí. Stává se, že se sourozenci často soupeří, ale musí se naučit i spolupracovat a dohodnout se. Tímto způsobem se rozvíjí kompetence, potřebné k budoucímu soužití s lidmi v různých symetrických vztazích (Vágnerová, 2000).

„Rodina však svým relativně ustáleným životním stylem zpravidla uspokojuje většinu (biologických i psychických) potřeb dítěte, působí na rozvoj jeho výkonových schopností i povahových vlastností a předává mu bezděčně také vlastní kulturní úroveň. Celkovou atmosféru rodiny i specifičnost dílčích kontaktů s rodiči, sourozenci či prarodiči jsou tak nepochybně významně ovlivňovány všechny základní složky duševního dění vyvíjející se osobnosti dítěte:

1. **kvality poznávacích funkcí, vědomosti i dovednosti,**
2. **citová jistota a odolnost, postoje i**
3. **zájmová orientace, zahrnující např. motorickou aj. zdatnost.**“ (Čačka, 2000, s. 158).

V této kapitole hovoříme o pozitivním vlivu funkční rodiny na socializaci dítěte. Musíme si ale uvědomit, že existuje celá řada faktorů, která může narušit sociálně psychologickou funkci rodiny. Jedná se o nejrůznější konfliktní situace, kterých může být velký výčet (rozvody, neshody mezi partnery, závislost některého člena rodiny na alkoholu, drogách atp.). Patologie rodiny však nebyla zájmem naší bakalářské práce.

1.3 Další socializační činitelé

„Člověka utvářejí lidé, věci a příroda.“

J. J. Rousseau

Nejvýznamnějším prostředím, kde se uskutečňuje socializace, je rodina. Rodina je primárním činitelem výchovy, začleňuje dítě do kulturního **prostředí** společnosti.

Kraus (2008, s. 66) charakterizuje prostředí následovně: „*Prostředí člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního systému i systém duchovní, tj. prvky jako věda, umění, morálka apod. Prostředí jako jistý vymezený prostor obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti.*“

Z definice je patrné, že prostředí jedince významně ovlivňuje, rozvíjí jeho osobnost a dle Krause (2008) v nás zanechává zřetelné stopy. Prostředí může jedince podporovat, formovat jeho osobnost, motivovat ho k určitému chování nebo pro něj může být překážkou.

Každý výchovný proces dle Krause (2008) probíhá v nějakém prostředí. Prostředí pak hraje ve výchovném procesu dvě významné role. Jednak je to role (funkce) situační. To znamená, že výchova probíhá v konkrétním prostředí, či situaci (např. na hřišti či klubovně), která vytváří podmínky pro výchovu jedince a působí v souladu s cíli výchovy. Druhou funkci pak autor označuje jako výchovnou. Podotýká, že určité prostředí velmi silně ovlivňuje chování jedinců. Chování se mění v závislosti na střídání prostředí. Jinak se lidé chovají na hřišti a jinak např. v divadle.

Životní prostředí je část reality, se kterou jsou lidé v praktické i duchovní interakci, kterou užívají, kterou ovlivňují a které se přizpůsobují. „*Prostředí kultivuje člověka tím více, čím uvědoměleji a aktivněji člověk kultivuje své životní prostředí. A naopak: negativní vlivy a účinky životního prostředí na člověka násobí nedbalý, neodpovědný nebo dokonce destruktivní vztah člověka k prostředí.*“ (Bližkovský, 1997, s. 109).

Výchovné prostředí má stimulovat zdravý a plný rozvoj člověka. Jeho věcnou stránku tvoří veškeré úpravy exteriéru i interiéru životního prostředí člověka motivované jeho kultivací a výchovou. Výchovné prostředí tvoří nejen upravené byty, školy a obce. Jeho rozhodujícím činitelem jsou žádoucí hodnoty, sociální vztahy, vyspělé pedagogické sbory a vychovatelské osobnosti. Výchovné prostředí nelze omezovat jen na školské areály, budovy, učebny a výcviková střediska. Celé životní prostředí člověka je možné i potřebné využívat výchovně. Širší sociální prostředí na nás působí jen prostřednictvím médií a dalších svých stránek, s nimiž jsme v interakci (Bližkovský, 1997).

Kritérií pro jednotlivé typologie prostředí je celá řada, pro téma bakalářské práce jsme vybrali třídění podle charakteru, obsahu prvků, jimiž je dané prostředí v zásadě

tvořeno. Jde o prostředí přírodní, společenské a kulturní. Přírodní prostředí tvoří v zásadě živá a neživá příroda. Společenské prostředí je dáno charakterem a uspořádáním celého společenského systému, ve kterém hrají hlavní roli vazby uvnitř společnosti (ekonomické, politické, správní apod.). Kulturní prostředí je úzce spjato s prostředím společenským a někdy bývá uváděno jako jeho součást. Kulturní prostředí je tvořeno všemi hmotnými i nemateriálními výsledky lidské aktivity. Jedná se o výtvoř umělecké, vědecké, o pravidla chování, právní a morální normy, ale také stavby a jiné výtvoř. Uvedeme i typologii prostředí podle povahy teritoria a zde rozlišujeme prostředí venkovské, městské a velkoměstské (Kraus, Poláčková, 2001).

Vlivnou složkou novodobého životního prostředí člověka jsou **hromadné sdělovací prostředky**. Díky socializační funkci se stávají z médií zprostředkovatelé životních zkušeností, názorů, postojů a ideálů. V rodinném prostředí má socializační funkce médií specifickou roli integrační, která se uplatňuje prostřednictvím společných zážitků členů rodiny např. při sledování televizního pořadu, kdy dochází k upevňování jejich duchovní a sociální sounáležitosti. *„Významným scelujícím prvem jsou kromě prožitků i pocity sociální solidarity, které pak pomáhají stabilizovat vyšší estetické záliby, normy a ideály. Tato funkce masmédií je nezastupitelná.“* (Kraus, Poláčková, 2001, s. 66).

Nezastupitelnou roli v socializaci jedince má **výchova**. *„Výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formulují pro život v konkrétní společnosti.“* (Kraus, 2008, s. 64).

2. Etnografie

Národopis je vědní obor, pro nějž se užívá také pojem **etnografie**, nebo širší pojem **etnologie**. Předmětem toho vědního oboru je studium lidové kultury. Specifickou součástí, která studuje široký rozsah lidové slovesnosti je **folkloristika**. Lidová slovesnost vzniká spontánně a je tradovaná ústně; lidová hudba, písně a tance provázejí všední i sváteční okamžiky v životě obyvatel vesnic i malých měst (Jančář, 2007).

2.1 Základní pojmy

Etnografie neboli **národopis**, je společenská věda, zabývající se zvyky, tradicemi, lidovou kulturou, studuje vše, co je spojeno s lidmi – s národem. Termín **etnologie** se někdy používá jako synonymum, jindy jako označení pro srovnávací vědu. Tyto pojmy se dodnes užívají v německé jazykové oblasti, u nás pozvolna převládá pojem kulturní a sociální antropologie.

Etnografie vznikla z romantického zájmu o přirozená, zejména venkovská společenství v Evropě, o malé národy, o lidové umění a literaturu, o folklór. Etnografové se většinou orientují na tradiční společnosti s dochovaným životním stylem z doby před nástupem industriální epochy. V zemích s koloniálním panstvím to byly především domorodé kmeny v zámořských koloniích. V Čechách byly a jsou hlavní oblastí zájmu lidové zvyky, kroje, hudba, pověsti a pohádky. Od poloviny 20. století se etnografové zabývají studiem a popisem subkultur různých dílčích společenství v soudobé společnosti, například dělníků, imigrantů nebo školních žáků.

S pojmem národopis se však nesprávně spojuje zájmová umělecká činnost, která využívá ke své tvorbě prvky tradiční lidové kultury. Takovou činnost lze označit pojmem **folklorismus**. Vývoj využívání prvků tradiční lidové kultury, především folkloru, byl ovlivněn procesem jejich přenášení z kontextu rodinných nebo místních zvyků do kontextu divadelního jeviště nebo festivalového pódia. Zkrácený obsah předváděných zvyků, hudební aranžmá písní a nutná choreografická úprava tanců způsobily, že přestaly být autentickým folklorem a staly se folklorismem (Jančář, 2007).

Folklor (z anglického folk lore – *lidové znalosti*) označuje projevy lidové kultury, které se po předcích zachovávají na určitém území. Folklor může být slovesný

(např. vyprávění pohádek, či legend), hudební (zpěv určitých písní vztahujících se ke konkrétním dobám např.), dramatický (lidové divadlo), či taneční.

Folklorní projevy začaly mizet s moderní technikou. Když se začalo šířit umění a zapsaný text, který lidé už uměli číst, nebyl již prostor pro vlastní lidovou tvorbu. V těchto dobách se řada badatelů pokoušela dokumentovat folklorní zvyky z odlehlejších koutů Evropy. Jejich práce přispěla k základu folkloristiky a etnologie, ale také k pozvednutí povědomí o venkovu. Dříve byla vesnice vnímána jako zavrženíhodné místo, řada obrozenců a kulturně činných osob ve svém přesvědčení obrátila. Pro Evropu 19. století byly lidové motivy z hor, selského prostředí něčím novým, neznámým a vzbudily velký ohlas. Bohatství lidových zvyků bylo rychle chápáno jako národní dědictví, se kterým se velmi snadno mohly početné rodící se národy dobře ztotožnit. Média jsou efektivním nástrojem formování společenských postojů, norem a hodnot. Mnohdy se objevují nové trendy, které se vysmívají všemu, co je tradiční, mají snahu, aby vše vypadalo nově. Na vině je nedostatek popularizace vědeckých poznatků o proměnách této části naší kulturní historie pracovníky příslušných akademických nebo univerzitních pracovišť (Jančář, 2007).

Folklór se projevuje i v hmotném vyjádření – jako malířství, architektura, rukodělné výrobky, textil, šperky, oblékání, gastronomie a další. Pro nemalé množství národních umělců sloužil folklór jako významná inspirace k vlastní tvorbě. O udržování lokálních kulturních zvyklostí se nejvíce starají folklorní soubory.

2.2 Historie folkloru

V různých zprávách o využívání prvků lidové kultury ke kulturním a společenským aktivitám od konce středověku až do současnosti se nejvíce setkáváme se zmínkami o písních a tancích. Byly součástí předkřesťanských zvyků a obyčejů a proměňovaly se vlivem církevních a světských zákazů. Z různých odsudků středověkých mravokárců vyplývá, že vesnické písně a tance v 16. století nepatřily k příkladným formám zábavy. Moravský hejtman Jan z Pernštejna nabádal v roce 1526 moravské stavy, aby zakazovaly hry, tance a krčmování, která se v této zemi odehrávaly nejvíce na posvíceních. Mravokárci se dívali na vesnické tance s despektem, protože venkované projevovali svou veselost velmi bezprostředně. O sto let později dokládají dobové zprávy, že poddaní před svými vrchnostmi předváděli své tance, spojené s některými obyčejí (Jančář, Krist, 2007).

Nejstarší je zřejmě zápis o tom, že zemský hejtman Ladislav Velen ze Žerotína v roce 1620 připravil Fridrichovi Falckému zajímavou podívanou a to vystoupení svých poddaných v krojích a s lidovou muzikou. Jan Jeník z Bratřic vzpomíná, jak hrabě Harrach v roce 1769 uspořádal dudácké představení na počest narozenin kněžny Kinské před jejím domem na staroměstském náměstí. V roce 1693 vzbudily velkou pozornost tance poddaných na slavnosti, která byla pořádána na statku Hradisko u Olomouce, stejně jako hanácké písně a tance, předvedené při návštěvě císařovny Marie Terezie ve Slavkově v roce 1775. O vystupování poddaných před svou vrchností svědčí také smlouva z roku 1734 mezi konventem kláštera kladrubskeho a řezníky z Přeštic: „*Kdyby někdy vrchnost pro vzácné hosty chtěla kratochvíle zříditi a k tomu řezníky dožádala, v té kůži, v níž o masopustě tanec předvádívají, jsou povinni se dostaviti a jak dlouho vrchnosti libo za přípitek piva tuto kratochvíli provozovat.*“ (Zíbrt, 1960, in: Jančář, Krist, 2007, s. 19). V roce 1784 předváděli v Uherském Ostrohu tanec Pod šable poddaní ze Strání (Jančář, Krist, 2007).

Světské slavnosti, které byly vlastní kultuře měst, začaly být od konce 18. století stále častěji spojovány s předváděním zvyků, písní a tanců jako projevů kultury rolnických vesnic, v nichž se novodobé slavnosti objevily jako projev aktivity nově zakládaných spolků. V první polovině 19. století byla účast venkovského obyvatelstva na různých slavnostech organizována prostřednictvím zemských, krajských a vrchnostenských úředníků. Základem těchto slavností byly alegorické průvody, jichž se zúčastňovali vesničané v krojích jako aktéři tehdy oblíbených dožínků (Jančář, Krist 2007).

2.3 Význačné osobnosti folkloru

Motto: Byste znali svého krajana,
zahrál jsem vám kousek rejdovačky;
komu má hra není vítána,
snad nezačne proto žádné rvačky.
Zdurdí-li sa Janek nebo Franta,
věru zahraji mu furianta,
aneb zadudám mu bez okolků skočnou
a pak zbrusu novou polku.

J. P. Koubek

Význačných osobností v oblasti folklóru je v regionu, o který se zajímáme, velký počet. Každý milovník folklóru má svého oblíbeného zpěváka, kterého preferuje a rád si ho poslechne. Náš výběr se řídí tím, že jsme vybrali osobnosti velmi významné, známé a úspěšné.

Jožka (Jožena) Kubík (1907-1978)

Předkové Jožky Kubíka byli Romové. Stejně jako jiné romské rodiny usedlé na Moravě po mnoho desetiletí přestali i Kubíci mluvit romsky. Nesnažili se ani nijak odlišovat od okolního obyvatelstva, přesto s ním však nikdy tak docela nesplynuli.

V takovém prostředí, v romské rodině s hudebníky mezi předky i později narozenými se narodil Jožka Kubík 9. dubna 1907 v Hrubé Vrbce, je to část Moravy, kterou označujeme jako Hornácko. Jožka Kubík byl houslemi skoro posedlý. Nejprve se učil poslechem známých kapel, od patnácti let byl již jako primáš v jedné z nich. Od poloviny třicátých let měl vlastní cimbálovou muziku. Zatímco maďarskou "cikánskou muziku" si bez cimbálu nelze vůbec představit, na Hornácku byl soubor sestaven jen ze smyčcových nástrojů. Cimbál uvedl mezi housle, kontrující violy a basy právě až Jožka Kubík. Proměny Kubíkovy muziky jsou zachyceny na mnoha nahrávkách, vzniklých v rozmezí let 1941 až 1974. Nejpodstatnější z nich bylo přibrání „C klarinetu“ v druhé polovině 50. let. Naposled si zahrál na oslavě svých sedmdesátin (Brouček, Jeřábek, 2007).

Po Kubíkově smrti Dušan Holý inicioval vznik první sochy Roma u nás. Vedle větrného mlýna na kopci v Kuželově shlíží do krajiny rodných Bílých Karpat **busta Jožky Kubíka III.** od sochaře Zdeňka Němečka. Jožena Kubík tiskne k tělu housle, o kterých tvrdil, že jsou „dalekonosné“. Netušil však, že jejich ozvěna doletí až do vesmíru, kde září jako planetka pojmenovaná po prvním Romovi na světě. Planetka se jmenuje Jozkakubik (katalogové číslo 17611) a byla objevena v roce 1995. <http://www.hrubavrbka.cz/nase-osobnosti/jozka-kubik/>

Prof. MVDr. Lubomír Holý, DrSc. (1930-2011)

Jedna ze špičkových vědeckých osobností evropského a středoamerického veterinárního lékařství, ale především osobitý hornácký zpěvák s nezaměnitelně zabarveným barytonem se narodil v hornácké obci Hrubá Vrbka 21. října 1930. Luboš Holý nastartoval svůj hudební směr v rámci rodinné muzikantské tradice, v rodné Hrubé

Vrbce. Spolu s mladším bratrem Dušanem ho hudebně vychovávala babička Kateřina Holá - Miklošková, která byla vynikající zpěvačkou. Podobně výtečným zpěvákem, tanečníkem, ale také spoluzakladatelem Horňáckých slavností byl otec Martin Holý. Oba bratři začali svou kariéru velkolepě – dětskými rolemi ve slavném filmu Karla Plicky Věčná píseň (1940). Soprány obou bratrů přemutovaly do jemného barevného tenoru (Dušan) a zvučného bohatýrského barytonu (Luboš). Oba žili v rodné obci až do absolvování gymnázia ve Strážnici a odchodu na studia v Brně. Muzikantskou přípravu absolvovali v muzice primáše Jožky Kubíka. Po příchodu do Brna se Luboš stal primášem lidové muziky Vysoké školy veterinární a od roku 1950 se tato muzika spojila se Slováckým krúžkem. V padesátých letech oba bratři Holí a jejich druhý bratranec Martin Hrbáč spolupracovali s Antonínem Jančíkem v muzice Medica při nácvičku repertoáru horňáckých písní a tanců. Po založení Brněnského rozhlasového orchestru lidových nástrojů (BROLN) v roce 1952 se Luboš Holý stal jedním z jeho předních sólistů a během následujících čtyřicetileté spolupráce s ním procestoval desítky zemí čtyř kontinentů. Kromě stálé spolupráce s BROLNem a Muzikou Jožky Kubíka příležitostně vystupoval s CM Slávka Volavého, CM Břeclavan, později s ostravskou CM Technik, ale také s domácí horňáckou cimbálovou muzikou Martina Hrbáce. Získal zlatou medaili za interpretaci v rozhlasové soutěži Prix de musique folklorique Radia Bratislava v roce 197. Roku 1986 mu byl udělen titul Zasloužilý pracovník kultury. Lubomír Holý působil na brněnské Veterinární a farmaceutické univerzitě. Měl za sebou dlouhodobou pedagogickou činnost na univerzitách na Kubě a v Mexiku. Byl uznávaným odborníkem ve svém oboru (Brouček, Jeřábek, 2007).

Prof. PhDr. Dušan Holý, DrSc. (1933)

Narodil se v roce 1933 v Hrubé Vrbce. Jeho zpěvnost a hudebnost rozvíjela babička, otcova matka Kateřina Holá, rozená Miklošková. Její repertoár začal zapisovat už jako středoškolák a později skoro v úplnosti zachytil na magnetofonových nahrávkách. K vystupování na veřejnosti ho od dětství vedlo zapojení obou rodičů do sokolského dění a otcova angažovanost v ochotnickém divadle. Jako děti pasoucí husy se Dušan a Luboš Holí objevují ve filmu Karla Plicky Věčná píseň (1940). Po maturitě na strážnickém gymnáziu v roce 1951 studoval na JAMU v Brně národopis a hudební vědu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Jako vysokoškolský student se mohl v Moravském souboru písní a tanců a to díky jeho celoživotního přítele Jaroslava

Juráška, který jej přivedl i ke spolupráci s Brněnským rozhlasovým orchestrem lidových nástrojů (BROLN). Od založení BROLNu zde působil jako přední sólový zpěvák a odborný poradce. Zúčastnil se mnoha domácích i zahraničních festivalů a koncertních zájezdů. Jako zpěvák interpretuje v první řadě písně rodného Hornácka. Jako zpěvák, tanečník, ale i etnomuzikolog se zasloužil o uvědomělé pěstování a rozvíjení lidové tradice. Dušan Holý nebyl vyznavačem souborového dění. Vycházelo to z jeho individualistického založení, ale také z postupného poznávání souvisejícího s jeho profesí, že zachování lidové písně a hudby i všech ostatních tradic by mělo být podporováno především v původním prostředí. Od roku 1959 působí na oddělení národopisu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a od 60. let vyučuje externě etnomuzikologii na brněnské JAMU. V roce 2002 převzal z rukou prezidenta republiky Václava Havla Medaili za zásluhy o Českou republiku v oblasti kultury. Byly zde oceněny jeho příspěvky k teorii lidové písně a vyzdvižena publikace *Žalující píseň*, v níž prostřednictvím písně o Osvětimi obnažuje tragiku holocaustu Romů za II. světové války (Robek, 2005).

Joža Uprka (1861-1940)

Jeden z nejslavnějších slováckých rodáků se narodil v roce 1861 v Kněždubě. Byl synem rolníka a malíře Jana Uprky a jeho druhé ženy Evy rozené Machálkové. Jeho mladší bratr František se proslavil jako sochař. Do školy chodil ve Strážnici, středoškolské vzdělání získal v Olomouci, nejprve na německém učitelském ústavu a poté na olomouckém Slovanském gymnáziu. Ve studiích pokračoval od roku 1881 na pražské akademii u Františka Čermáka a od roku 1884 na mnichovské akademii. Po tříletém pobytu v Mnichově se nejdříve vrátil do Prahy a v roce 1890 žil v Hroznové Lhotě u tety Větrčíkové, kde udělal řadu kreseb, akvarelů a studií k obrazům. Ve Lhotě ho držela také podpora poslance Pavlici a velmi veselý život v hostinci u Vinklerů (Junek, 2004).

Tady také vzniklo jeho rozsáhlé dílo. Uprkova tvorba vycházela z jeho rodného kraje. Se slavnostmi, zvyky, obřady i každodenním životem zdejšího lidu. Obdivoval se kráse lidových krojů. V roce 1894 dokončoval své veledílo obraz „Pouť u svatého Antonínka“ a začal pracovat na svém později neslavnějším obraze „Jízda králů“. Přátelé mu radili, aby svůj obraz „Pouť u svatého Antonínka“ vystavil v Praze v Topičově salónu, neboť rok předtím získal vysoké ocenění na Salónu pařížském - Mention honorable. Roku 1895, udělila Česká akademie Jožovi Uprkovi druhou zlatou výroční

medaili, za obraz „Pout' u svatého Antonínka“. V roce 1897 namaloval Uprka svůj nejnámější obraz „Jízdu králů.“ 15. května 1899 se Joža Uprka oženil s malířkou Anežkou Karlíkovou ze Svatobořic.

V Hroznové Lhotě, nedaleko rodného Kněždubu, koupil Uprka malý domek jako ateliér. Ten nechal roku 1904 přestavět podle architekta Dušana Jurkoviče na patrovou vilu. Hroznová Lhota se stala místem, kde se scházely významné osobnosti. Za zmínku stojí návštěva sochaře Augusta Rodina z Francie, britského politika R. W. Setona Watsona, bratří Mrštíků aj. (Junek, 2004). Joža Uprka zemřel 12. ledna 1940 v Hroznové Lhotě. Pochován je na tzv. „Slováckém Slavíně“ (hřbitově u místního kostela) v rodném Kněždubu.

„Uprkův pohřeb 14. ledna 1940 se tak stal posledním holdem této osobnosti.“ (Junek, 2004, str. 165).

Jura Petřů (1922-1984)

V rodině Jury Petřů se vždy hodně zpívalo a muzicírovalo. Matka, která pocházela z Moravy, znala hodně lidových písní. Oba starší bratři, Antonín a František, hráli na housle, sestra Helena zpívala. V dětství žil v Brodském na Slovensku. Tam se poprvé seznámil s cimbálovou muzikou Arpáda Fanty, ve které hráli oba jeho bratři. Jura dostal základní hudební vzdělání ve škole v Břeclavi a od té doby se housle staly jeho osudem. Po vypovězení rodiny Petřů ze Slovenského štátu, se přestěhovali do Bzence. Zde se Jura Petřů přihlásil do cimbálové muziky Slováckého krúžku, který vedl učitel Antonín Pojeta. V letech 1943-44 se stal kontrášem a spolu s Vilémem Zahradníkem nakonec i významným primášem Slováckého krúžku v Uherském Hradišti.

V roce 1946 nastoupil do zaměstnání ve Státním výzkumném ústavu zelinářském v Brně. Profesor Úlehla, který Juru znal, jej hned získal pro svůj Moravský taneční a pěvecký sbor. Po smrti prof. Úlehly (1947) vytvořil dr. Antoš Frolka rozhlasový soubor, který byl svým způsobem předchůdcem BROLNu. Pro Juru Petřů byl Antoš Frolka „nejvyšší zákonodárce“ a jeho soubor vysokou školou, kam chodil s nadšením. Jura Petřů primoval a zpíval v jeho muzice a současně byl primášem brněnského Slováckého krúžku, kde se setkal mj. s muzikanty Slávkem Volavým, Jaromírem Běhunkem, Janem Sladkým nebo zpěvákem Karlem Bimkou. Poznal zde i řadu vysokoškoláků z Kyjova, se kterými založil v Kyjově cimbálovou muziku, kde primoval až do roku 1984 (CM Jury Petřů). Svým odlišným pojetím měl Frolka na Juru

Petrů největší vliv. Spolu s ním a také Klimentem Navrátilem určil Jura Petrů hudební styl doprovodu ke kyjovskému točivému tanci „skočná“. (Brouček, Jeřábek, 2007).

Jaroslav Václav Staněk (1922-1978)

Václav Staněk byl malíř, grafik, scénograf, hudebník, choreograf a organizátor. V Hodoníně navštěvoval učební obor hudební nástrojař, který musel ze zdravotních důvodů přerušit. V roce 1938 nastoupil do Školy uměleckých řemesel v Brně, kde studoval kresbu a malbu. V roce 1942 pracoval u firmy Kunz, která se zabývala výrobou malířských potřeb, návrhy interiérů a dekorativní malbou. Po osvobození v roce 1945 nastoupil do Hradištského Slováckého divadla jako jevištní výtvarník.

Ve 14 letech začal hrát ve Slováckém krúžku v Uherském Hradišti. V roce 1937 byla v Hradišti uspořádána velkolepá výstava Slovácko. Denně hrály ve Smetanových sadech ve Slovácké búdě vynikající muziky a Staňka učaroval Samko Dudík se svojí kapelou. Pod jeho vlivem se začalo i ve Slováckém krúžku hrát naplno. Pomalu byli staří muzikanti nahrazováni mladými, pořádaly se pravidelně „besedy“, které navštěvovali i významní zpěváci a muzikanti. Během studií v Brně hrával v Slováckém krúžku.

Postupně nasával zkušenosti režijní, scénické, ale i folkloristické. V té době vzniká seskupení muzikantů a tanečníků, které si říká Hradišťan. V roce 1954 dochází k definitivnímu spojení Staňkova života se souborem Hradišťan. Staněk opouští post šéfa výpravy ve Slováckém divadle, aby se mohl věnovat souborové práci. V roce 1955 zakládá dětský Hradišťánek, který má být základnou nových členů Hradišťanu, o rok později vzniká dětská cimbálová muzika.

Staněk byl jednou z prvních osobností v tomto oboru, jež se zabývala hledáním optimální podoby souborových vystoupení. Sbíral v terénu folklorní materiál. Navštěvoval pamětníky, naslouchal zpěvu, hře i vypravování, popisoval tance a zaznamenával písně. Se souborem absolvoval obrovské množství vystoupení také v Evropských městech. Se jménem Jaroslava Staňka je spojena i řada ročníků Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici. Působil v programové radě, byl spoluautorem scén amfiteátrů, zasedal v poradních sborech pro lidovou píseň a tanec, v organizačních výborech nejrůznějších kulturních akcí, v porotách soutěží lidové umělecké tvořivosti a další.

Staněk měl i své kritiky, odpůrce a nepřátele. Někteří pocházeli z řad členů souboru. Byli to ti, kteří neuspěli a byli nahrazeni, protože nevyhovovali jeho vysokým

nárokům. Mnoho bylo i těch, kteří mu záviděli možnost vyjíždět do zahraničí v době, kdy svět byl běžnému občanovi uzavřen. Pak už stačilo najít záminku, která by Staňka a celý soubor dostala na černou listinu. Tou záminkou mohlo být i to, že v roce 1969 odmítl Hradišťan vystoupit na vernisáži, kterou měl navštívit důstojník sovětské posádky. „Okupantům hrát nebudeme,“ shodli se členové Hradišťanu. V roce 1974 byla Jaroslavu Staňkovi a Janu Vančurovi vyjádřena nedůvěra s tím, že pracující Letu si nepřejí, aby je nadále reprezentovali. Tato událost změnila osud slavného primáše. Nesměl hrát při oficiálních vystoupeních, ani na běžných lidových besedách u cimbálu.

Do svého Hradišťanu na zkoušky ale dál docházel. Pořádaly se polosoukromé besedy, na kterých se mohly znovu rozezpívat Staňkovi housle. Strádal ale psychicky, navíc se ozvala nemoc z mládí – tuberkulóza. Stále méně to byl onen „vitální Jaryn“, jak ho všichni znali. Do invalidního důchodu odchází do dvou let po osudné schůzi. O rok později umírá (Brouček, Jeřábek, 2007).

Slávek (Vítězslav) Volavý (1922-1983)

Byl jedním z prvních absolventů národopisu na Masarykově univerzitě v Brně a zakladatel Ústavu lidového umění ve Strážnici.

Slávek Volavý byl zasloužilý umělec, který zcela splynul se slováckým prostředím. Slovácký primáš, pod jehož vedením cimbálová muzika ze Strážnice dosáhla výrazných uměleckých úspěchů. Sbíral lidové písně na Strážnicku, vedl Slovácký krúžek. Osobnost primáše Vítězslava Volavého vtiskla celé muzice příznačný, ale také nezaměnitelný charakter. Jeho hra pramenila z vysoce uvědomělého a vnímavého vnitřního zázemí, vyznačovala se opravdovostí a hloubkou prožitku. Muzika Slávka Volavého, která si vytkla za cíl začleňovat folklórní hodnoty do světa civilizace a moderní kultury, zaujímá v dějinách folklórního hnutí zakladatelské místo. Se jménem Slávka Volavého jsou spojeny také začátky světoznámého, mezinárodního folklórního festivalu pořádaného ve **Strážnici od roku 1946**. Jeho pokračovatelem je Cimbálová muzika **Strážničan**. Není náhodou, že se v ní sešli Vítězslav a Lukáš Pálenští, vnukové Slávka Volavého a také Tomáš Pánek, pokračovatel rodových muzikantských tradic ještě z dob Ráčkových hudeců (Jančář, Krist, 2007).

2.4 Kroje jako nedílná součást folklóru

Základní typy krojů na Moravě se v podstatě shodují se základními etnografickými regiony. V současné době je známe většinou ustrnulé v určitém stádiu vývoje, jen některé jsou dosud živé. Na Moravě je to v podstatě celé Slovácko (např. Podluží, Kyjovsko či Hornácko, kde jsou dodnes staré ženy, které mají ve svém šatníku kroje, které běžně nosí.

Kroje na Slovácku nebo Valašsku vykazují vlivy východního oblékání. Typickým znakem je pro ně používání vlněných a bavlněných látek. Ženy místo sukně nosí dvě zástěry, jednu uvazovanou odzadu dopředu (tzv. *šorec*) a druhou přes ni odzadu dopředu (*fěrtoch*). Délka sukní je různá od extrémně krátkých (Kyjovsko - např. sukně hovoranského kroje) po dlouhé až ke kotníkům (hanácký kroj). Pro muže je typické nošení soukenných nohavic. Typickou obuví karpatské oblasti jsou krpce, a to především v hornatých regionech (Valašsko), pro nížinné oblasti jsou naopak příznačné vysoké holínky, často nejen u mužského, ale i ženského kroje. Pro kroje v našich zemích je typická snaha o nejširší siluetu. Toho se docílovalo podvlékáním několika spodních sukní a jejich škrobení (Ludvíková, 2000).

Dolňácko Uherskohradištské - je krojově různorodé, rozlišujeme zde několik krojových typů. Můžeme zde vyčlenit čtyři velmi příbuzné typy krojů. Polešovický typ, velehradsko-spytihněvský, bílovický a staroměstsko-jarošovský typ kroje. Dále sem patří kroj buchlovický, kunovický, uherskoostrožský, veselský, uherskobrodský, hradčovický, vlčnovský, nivnický, borecký, bánovský, straňanský, březovský.

Dolňácko Strážnické - strážnický kroj působí velmi prostě a jednoduše. Snaha nevyrovnat se ve zdobnosti ostatním krojům Dolňácka, umírněnost ve tvarech i v barvě se stala jeho velkou předností. Součástí Dolňácka strážnického je také kroj rohatecký.

Dolňácko Kyjovské - na Kyjovsku členíme kroje do dvou základních oblastí - kroje jihokyjovské a severokyjovské. Kroj vracovský, bohuslavický a žeravický je také součástí kyjovského Dolňácka.

Luhačovické Zálesí- lidový oděv na Luhačovickém Zálesí náležel v minulosti k horskému typu a využíval podomácku zpracované materiály. Součástí svátečního kroje byl v polovině devatenáctého století také modrotisk, produkovaný v místních dílnách.

Kroj této oblasti můžeme obecně definovat jako valašsko-slovácký. Kroj luhačovicko-pozlovický, komeňský a bojkovický je jeho součástí.

Moravské Kopanice - v této oblasti je kroj jedním z nejlépe zachovaných na Moravě. Obsahuje jinde dávno zaniklé krojové součásti. Patří sem kroj kopaničářský-starohrozenkovský.

Hornácko – kroj je považován za jeden z nejobyčejnějších a nejstarobylejších krojů na Moravě. Kroj velický se nosí ve všech 10 vesnicích na Hornácku.

Podluží - je pravděpodobné, že do konce 18. století splýval zdejší kroj s kroji v okolních oblastech. Od poloviny 19. století se od nich odlišily především výskytem ohnivě červených mužských nohavic. Pro ženy je zde zase ke svátečnímu oděvu typická úprava hlavy do „rožků“ - lepenkového kornoutu, který je potažen červenou látkou a ovázán širokou, na vrcholu bohatě řasenou stuhou. Patří sem kroj podlužácký jižní a kroj podlužácký severní.

Hanácké Slovácko - pro tuhle přechodnou oblast, můžeme vysledovat i v kroji příbuznost se sousedními regiony. Do této oblasti se řadí kroj hanácko-slovácký severní, hanácko-slovácký jižní, podlužácko-hanácko-slovácký jižní.

Haná - hanácký kroj se vyvíjel po staletí a každé významné období na něm zanechalo své charakteristické stopy - renesance okruží a vyduté rukávce, rokoko široké sukne a hluboce vystřižené kordulky, empír vysoké pásání. Přes všechny tyto vlivy však zůstal jeho ráz spíše barokní. Jednotlivé změny nepronikaly na celé Hané stejně a také se všude neujaly. Proto je hanácký kroj mnohotvárný (Dvouletý et al., 2010).

Kroj jihokyjovský – mužská podoba kroje – nohavice z modrého sukna s černým šňůrováním doplněné červenou výšivkou. Kordulka je hodně krátká lemovaná červenou hedvábnou stuhou, zdobená výšivkou, prýmky, krepinkami, nověji stříbrnými patáky. Výstřih se spíná pentličkou, aby byla vidět náprsenka košile. Konce rukávů, které jsou velmi široké, zdobí černá nebo bílá výšivka v kombinaci s dírkovou výšivkou a prolamováním. Výšivka je podložena červenou látkou, aby lépe vynikl vyšitý vzor. Okraje rukávů jsou lemované vláčkovými krajkami. V chladnějším období nosí muži soukenné kabátky – marinky s červenými výložkami. Do nohavic muži vkládají vlněný tištěný nebo bílý vyšívání šáteček. V létě muži nosí bílé konopné nohavice – třaslavice, dole ozdobené třásněmi. K nim modré zástěry, které jsou bohatě vyšívány. Chasa a odvedenci nosí přes třaslavice červený tibetský šátek a na něm vyšívání šáteček. Na

hlavě nosí černý širák zdobený žinylkovými housenkami, stříbrnými krepinkami i střapci. Svobodní mají navíc vonici s kohoutími péry kosírky. Boty jsou vysoké navrapené holínky.

Ženská podoba kroje – rukávce jsou šité z organtýnu skla, baňaté rukávy jsou zakončené kadlemi, černě vyšívanými a lemovanými bíločernými paličkovanými krajkami. Součástí je také obdélníkový obojek, což je vyšívaný pruh plátna podložený barevnými látkami, aby vyniklo dírkování a prolamování. Po třech stranách je obojek lemován černobílými paličkovanými krajkami. Zadní sukně jsou šité ze vzorovaných vlněných látek. Dle vzorů jsou sukně pojmenovány – kanafaska, květka, pávka, halúzková apod. K nim se nosí bohatě zdobený fěrtúšek z vyvazovaného tmavého plátna ze dvou částí spojených stínkem. U dolního okraje jsou zdobené ručně paličkovanou režnou širokou krajkou – tzv. uherské špice. K obřadním sukňím se oblékají bílé dírkové zástěry. Na hlavě mají ženy čepce tzv. gargula a zarejdný turecký šátek. Na nohy obouvají vysoké navrapené holínky z jemné kordovanské kůže, které jsou na patě a nártu bohatě vyšívané s vybíjenými opatky.

Kroj strážnický – mužská podoba kroje – kroj tvoří tmavé, málo zdobené nohavice, košile danajka s širokými otevřenými rukávy s dírkovou výšivkou, někdy lemovanými krajkou. Kordulky jsou velmi krátké ze zeleného brokátu, na prsou elipsovitě vykrojené. Klobouk černý s širší stříškou, boty čižmy mají vpředu dlouhý hedvábný střapec.

Ženská podoba kroje – kroj tvoří dlouhé sešité sukně. Zde se zadní vrapené šorce nenosí. Přední zástěry jsou z brokátu. Rukávce mají malé baňky s krajkovou kaplí a obojkem. Kordulka ze saténu nebo brokátu má hranatý výstřih a zakulacené rožky. Zajímavou součástí kroje je sametový černý kabátek kamizolka s nápadným límcem. Na hlavě ženy nosí bílé nebo červené dokulata vázané turecké šátky. Vdané ženy nosí bohatě zdobené vyšívané čepce.

Kroj velický - mužská podoba kroje – základní součástí je košile šňůrkovica sešitá stínkem s úzkými rukávy s manžetami, u krku vázaná na dvě tkaničky. Nohavice jsou ze světle modrého sukna s barevnou výšivkou na přední části. Krátké vyšívané vesty prucleky jsou z tmavého sametu. Ženatí muži nosí prucleky ze sukna bílého s barevným cifrováním. Typické pro Horňáckou jsou světle modré nebo bílé kabáty sahající do půl stehů nebo haleny sahající až ke kotníkům. Na hlavě muži nosí malé klobouky šmukáče. Do kalhot se vkládá červeně vyšívaný šátek, na kterém jsou vyšity texty písní a monogram.

Ženská podoba kroje – hlavní součástí je spodní košile rubáč s horní částí opléčkem s vetkanými barevnými pruhy. Dále nosí zadní vrapené bílé fěrtochy a šafránem barvené žluté zadní sukňe. Přední fěrtůšky mají jemný tištěný vzorek. Rukávce jsou menší a užší. Na ně se oblékají kordulky z bílého sukna lemované zelenou stužkou nebo vestičky z červeného sukna s tvarovaným předním dílem do špic. Na hlavu se dává čepec a šatka nebo napevno tvrzený šátek s úvazem na rožky. Vyšity jsou límce fěrtochů, sváteční fěrtůšky, dénka čepců a šatky (Dvouletý et al., 2010).

3. Tradice folkloru

Slovácko je velmi bohaté jak na lidové kroje, zvyky a obyčeje, tak na lidové písně, hudbu a slovesnost. V národopisných oblastech Dolňácku, Podluží, Hornácku i Moravských Kopicích - se dodnes udržují určité tradice a zvyky. Krásu krojů, lidových muzik, zpěváků a tanečníků je možné obdivovat na folklorních festivalech a slavnostech, z nichž mnohé mají mezinárodní proslulost, ale i o svátcích, lidových i církevních slavnostech, tvořících součást čtyř ročních období (Brouček, Jeřábek, 2007).

3.1 Lidová hudba

Slovácko je zpěvně založený kraj. Lidé rádi zpívají při každé příležitosti. Dříve se zpívalo ještě více, při práci ve vinohradě, na poli, v zimě u kolovratu nebo při draní peří. Chlapci zpívali večer na ulici nebo děvčatům pod okny. Největšího veselí bylo ovšem při muzikách. Při muzice se zpívalo s doprovodem hudebních nástrojů. Původní sestavu slovácké hudby tvořili houslista a gajdoš. V nynější době cimbálových muzik prokazatelně přibývá.

Cimbálová muzika Stanislava Gabriela z Babic, funguje již od roku 1992, kdy ji založili mladí hudebníci z Uherskohradištska, kteří se snaží pěstovat hudební tradice slováckého Dolňácka. Uměleckým vedoucím a primášem je Stanislav Gabriel st., organizačním vedoucím jeho syn, Tomáš Gabriel. Muzika vychází z tradičního folklorního materiálu. Jejich vlastní muzikantský přínos spočívá ve formě aranžérských úprav. Uherskohradištské Dolňácko reprezentuje na domácích scénách, ale i v zahraničí. Muzika spolupracuje s folklorním souborem Kalina a dětským souborem Kalinka (Horká, 2009).

Cimbálová muzika byla oceněna titulem „Laureát Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice 2006“ a v dubnu 2007 získala ocenění „FOSKAR 2006“.

Cimbálová muzika Strážničan ze Strážnice byla založena v roce 1986 ve městě s bohatou hudební tradicí, kde nacházel inspiraci hudební skladatel Leoš Janáček. Repertoár muziky tvoří lidové písně ze Strážnicka. Kladný vztah k vínu a rodnému kraji zaznívají snad ze všech melodií, které si za celou svou existenci Strážničanu oblíbili posluchači nejen v České republice, ale i v zahraničí. Cimbálová muzika Strážničan

reprezentovala Českou republiku na oficiálních akcích po celé Evropě, v Rusku, Kazachstánu, Ázerbajdžánu a Uzbekistánu. Od roku 1996 úzce spolupracuje se souborem Danaj ze Strážnice. Primášem cimbálové muziky Strážničan je Vítězslav Pálenský.

Kromě tradičních písní můžete slyšet jak lidové písně ze všech regionů České republiky, tak populární hity současnosti. Cimbálová muzika rozšířila svůj repertoár i o ruské lidové písně, které zazpívali na společném vystoupení sólisté světoznámého akademického souboru A. Alexandrova, kde je CM Strážničan doprovázela (Brouček, Jeřábek, 2007).

Varmužova cimbálová muzika (Svatobořice-Mistřín) - tato cimbálová muzika byla založena roku 1964 a je dnes pro svou muzikalitu oceňována doma i v cizině. Zúčastňuje se mnoha mezinárodních festivalů a soutěží v Evropě i Americe. Během dlouhé historie rodinné muziky se zde vystřídala řada muzikantů.

Varmužova cimbálová muzika navázala na skoro dvě století trvající nepřerušenu tradici hudeckých, gajdošských a cimbálových muzik na jižním Kyjovsku. V roce 1964 započali svoji hudební kariéru v řadách cimbálové muziky Bimků ze Svatobořic, bratři Pavel a Josef Varmužovi. Od té doby se v muzice, dříve Osvětové besedy a Mysliveckého sdružení Svatobořice-Mistřín, vystřídala celá řada muzikantů. V roce 1990 se muzika osamostatnila a od té doby je rodinnou kapelou. Muzikanti se zaměřují hlavně na autentické podání písní kyjovské oblasti.

<http://www.cimbalovky.cz/varmuzova-cimbalova-muzika>

Muzika spolupracuje s tanečním souborem Slovácký krúžek a Mužským sborem Svatobořice-Mistřín.

Hornácká cimbálová muzika Jožky Staši - muzika začala jako doprovodná cimbálka dětského folklórního souboru Lipovjének při Základní škole v Lipově. Každoročně se zúčastňovala festivalu Mladého Hornácka, letních Hornáckých slavností a Dětského mezinárodního folklórního festivalu v Luhačovicích. Muziku vedl a byl jim učitelem hornácký primáš Petr Galečka. Samostatně pod jménem Hornácká cimbálová muzika Jožky Staši působí od roku 2001. Cimbálku můžete každoročně vidět na Hornáckých slavnostech ve Velké nad Veličkou, Ozvěnách Hornácka, na Fašaňku i na MFF ve Strážnici. Příležitostně doprovázela taneční soubor Lipovjan a ženský sbor Jahoda z Kozojídek. Jako hosté se muzika podílela na natočení CD mužského sboru Malina z Kozojídek. Hornácká cimbálová muzika Jožky Staši natočila také svoje CD s názvem

„Dyž sem byl malučký“. Jejich repertoárem jsou především písně z Hornácka, ze kterého pochází (Brouček, Jeřábek, 2007).

Hornácká cimbálová muzika Martina Hrbáče - tato cimbálová muzika vznikla v roce 1966 ve Veselí nad Moravou při tehdejší závodě Jihomoravské trubkárny a tažírny. Ve fabrice skončila muzika, kterou vedl primáš Jožka Kubík, kde našel spolu se svými kamarády zaměstnání. Byl to Josef Kýr, Tomáš Kubík a Janek Kubík. Jelikož se nemohli Jožka s Tomášem dohodnout, kdo bude „*primášovat*“, muzika se rozpadla. V té době nastoupil do závodu Martin Hrbáč a ředitel mu dal za úkol dát dohromady muziku, kterou potřeboval k ukončení jednání se zahraničními hosty ve sklepě. Martin dal dohromady pár hornáckých muzikantů a tím to všechno začalo. V muzice tehdy hrál Josef Pešek, Jan Tomešek, Dušan Zeman, Josef Kýr a Janek Kubík. Toho poté nahradil Jaroslav Smutný a Kýra Josef Trachtulec. V muzice se prostřídala celá řada výborných hudců, zpěváků a tanečníků. Byli to postupně František Okénka, Jarek Miškeřík, Jiří Slovák, František Sedlář, Josef Pešek ml., Vít Trachtulec, Petr Tománek, Jiří Šácha, František Tyllich, Radek Tyllich, Martin Hrbáč ml., Pavel Valíček, Přemek Máčel. Často jim také hostostovali Jan Rokyta a gajdoš Pavel a Jura Hrbáč. Mezi zpěváky, kteří se u muziky vystřídali, patří Anna Kománková, Dušan Holý, Luboš Holý, Jan Miklošek, Jura Hudeček, Jaroslav Hrbáč, Jan, Franta a Jura Prachařovi, Martin Čambal, Jiří Mička, Jan Pavlík, Anička Okénková – Vaškovicová. V současné době hraje muzika ve složení Martin Hrbáč - prim, Martin Kománek - terc, Miroslav Kolacia - violový kontr, Martin Slovák – kontrabas a Petr Pavlinec – cimbál (Brouček, Jeřábek, 2007).

3.2 Lidová slovesnost, nářečí, dialekt

Lidová slovesnost, někdy spojována také s pojmy ústní lidová slovesnost, ústní lidová tvorba nebo folklór, je součástí lidové kultury, jíž se zabývá slovesná folkloristika. Lidová slovesnost zahrnuje projevy, které vznikají spontánně, nejsou zapisovány a tradují se zejména ústně z generace na generaci. Lidová slovesnost se vyznačuje především komunikací interpreta s posluchači. Počátky lidové slovesnosti souvisejí s potřebou lidí sdělovat si zkušenosti, získané při styku s přírodou a předávat je dalším generacím. Rozvíjela se po celém světě především v době, kdy znalost písma byla velmi omezena. Základem ústní lidové slovesnosti je slovo, představující určitou hodnotu. Lidová slovesnost, „*součástí lidové duchovní kultury zahrnující projevy, které*

vznikají spontánně (většinou anonymně, bez písemné fixace) mezi venkovským a částečně i městskými vrstvami a které jsou tradovány ústním podáním.“ (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 488).

Útvary lidové slovesnosti se dělí na folklorní žánry. Folklorním žánrem je soubor textů se společnými vlastnostmi. Zde se používá třídění do šesti žánrových skupin:

- lidová próza – pohádky, legendy, pověsti,
- malé folklorní žánry – přísloví, pranostiky, pořekadla, hádanky,
- textová složka lidové písně,
- lidové divadlo – obřadní, občůzkové, loutkové hry,
- dětský folklor – říkadla, rozpočítadla, dětské hry,
- psaný folklor – nápisy či verše na domech, džbánech, kraslicích, šátcích (Brouček, Jeřábek, 2007).

Mezi sběratele ústní lidové slovesnosti patřili především:

- František Ladislav Čelakovský, Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Josef Štefan Kubín, Jindřich Jindřich, František Sušil, František Bartoš, Leoš Janáček, Josef Kollár, Pavel Jozef Šafařík a další.

Nářečí neboli **dialekt** je nespisovná varianta jazyka, která slouží k dorozumění mezi pospolitostmi spojenými s místními, sociálními nebo profesními svazky. Dialekt je takový jazyk, s nímž aspoň jeden jiný jazyk sdílí vysoký stupeň podobnosti. Neexistuje žádný další jazyk, který by v něm byl regionálně zahrnut, a jeho výslovnost, lexikon a gramatika nejsou oficiálně normovány. Vztah jazyka a dialektu je relativní, ale obecně platí, že nářečí je pojítkem určitého regionu (nářečí teritoriální). Obor zabývající se vědeckým studiem nářečí se nazývá dialektologie; její kořeny sahají do poloviny 19. století (Beneš, 1990).

Občas můžeme nářečí nalézt i v umělecké literatuře, kde se jím dosahuje lepší charakteristiky postav i prostředí. Hojně jsou nářeční prvky v české literatuře 19. století v dílech Boženy Němcové, Karla Hynka Máchy, Josefa Kajetána Tyla a později Aloise Jiráska, Antala Staška, Terezy Novákové, Aloise a Viléma Mrštíkových a dalších. Toto užití nářečí je přizpůsobeno potřebám umělecké literatury, proto je nutné jej od nářečí skutečného odlišovat. Nářeční prvek, který je užit ve spisovném jazyce, se nazývá dialektismus.

3.3 Lidové slavnosti

Oblasti Moravy jsou bohaté na lidové slavnosti a svátky. Vybíráme z nich pro účely bakalářské práce ty, které jsou nejznámější a které se udrželi na venkově do dnešní doby.

Tři králové - dnes je to na vesnicích spíš zábava dětí a radost z výslužky. Je to jeden ze zvyků, které vlastně uzavírají vánoční čas.

„Sotva dozněly vánoční rolničky, chlapci už se chystali na Tři krále – to je zase jejich koleda. Počasí, nepočasí, šestého ledna stáli tři králové za dveřmi. Chodívali v ministrantských šatech, ale hlavní byly vysoké papírové čepice, kadidlo a křída. Tříkrálová koleda se udržela dodnes z dávných století na vesnici i ve městech. Chodí dům od domu, zpívají koledu, ale hlavně musí křídou napsat nad dveře zkratky jmen starozákonních králů – Kašpara, Melichara a Baltazara – a ještě letopočet. Věřilo se, že přináší štěstí do domu.“ (Svobodová, 2002, s. 7).

V současné době se však také Den tříkrálový využívá k charitativním účelům.

Hromnice se slaví 40 dní po narození Páně. Tomuto svátku se také říká svátek setkání nebo uvedení Páně do chrámu. Je to událost, kdy Marie s Josefem přinesli Ježíše do chrámu, aby ho darovali Bohu. Toho dne se v kostele svítily před mší svíce, kterým se říkalo hromničky. Věřící lidé vysvěcené hromničky zapalovali při bouřích a modlili se přitom k Bohu za odvrácení možné pohromy. Dnešní generace už neví, že v dávných dobách konali pohané v tomto měsíci oběti za zemřelé a na jejich ukončení rozsvěcovali pochodně (Svobodová, 2002).

„Hromnicemi končí vánoční čas a betlémy se uloží do příštích svátků. Co to bylo oveček z papíru, ze dřeva a jiných materiálů! Vedle oslíka a krávy v betlémském chlévě jsou ovečky v celém betlému nejdůležitější a nejpočetnější. Není to jen proto, že prvně pastýřům bylo zvěstováno narození Páně. Zanedlouho se opět setkáme s beránkem jako symbolem Velikonoc“. (Svobodová, 2002, s. 13).

Fašanky (fašank) neboli masopust - slaví se 40 dní před Velikonocemi. Je to doba od Tří králů do Popeleční středy. Nejznámější a nejveselejší jsou poslední dny masopustu, spojené s radovánkami a hodováním. Masopustní tradice, spojená s průvody lidí v maskách, byla mezidobím mezi Vánoce a Velikonocemi. Tradičními masopustními pokrmy jsou koblihy, boží milosti a patenty.

Masopustní průvody z Hlinecka byly zapsány na seznam kulturního dědictví UNESCO v roce 2010. Mezi tradiční masky na Hlinecku patří strakatý, žena, kobyła, turci, židi, kominíci a slamění.

Předvelikonoční postní dny - postní dny začínají Popeleční středou, která ukončuje masopustní období. Nastává doba půstů, odříkání a také vysoké zbožnosti.

Popeleční středa je v římskokatolickém liturgickém kalendáři první den postní doby. Poté následuje čtyřicetidenní půst spolu se šesti nedělemi. Neděle se nezapočítávají, protože se za postní dny nepovažují. Z časového hlediska Popeleční středa připadá na 46. den před velikonoční nedělí.

1. neděle – černá; ženy se oblékaly do černých oděvů, tradiční pokrm pučálka, což je osmažený naklíčený hrách
2. neděle – pražná - jméno má po pražmu, což bylo osmažené naklíčené obilí, které se tradičně chystalo.
3. neděle – kýchavná - kolikrát kdo kýchnul, tolik let ještě žil. Lidé se báli smrti, kýchání jim evokovalo onemocnění morem, proto se zahánění zlých sil po kýchnutí začalo říkat „Pozdrav tě Pán Bůh.“
4. neděle – družebná - růžová - družba, párovala mladé lidi ve vsi. V kostelích měli růžovou výzdobu.
5. neděle smrtná - smrtelná - v tento čas je znám zvyk vynášení smrti.
6. neděle – květná - květnice je doba, kdy Ježíš Kristus vstoupil do Jeruzaléma. Začátek pašijového týdne. V tuto známe dodnes zvyk chození s lýtečkem – podstata je stejná jako u vynášení smrti, akorát se nese stromeček ověšený pentlemi = přináší se jaro do vesnice. V tuto dobu si lidé trhají kočičky a nechávají si je v kostele světit. Přisuzují jim magickou moc (Svobodová, 2002).

Velikonoce - jsou nejvýznamnější křesťanský svátek, který je oslavou zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Ke zmrtvýchvstání podle křesťanské víry došlo třetího dne po jeho ukřižování. Ukřižování Krista se událo kolem roku 30 v blízkosti významného židovského svátku pesach. Ten je památkou vysvobození Izraelitů Mojžíšem z egyptského otroctví. Slovanský název svátku se vztahuje na „velkou noc“, v níž byl Kristus vzkříšen. Pravidla pro určení data Velikonoc stanovil již roku 325 První nikajský (ničejský) koncil. Podle toho připadají velikonoční svátky na neděli následující po prvním jarním úplňku.

Velikonočním symbolem je:

Beránek- v křesťanství je jedním ze symbolů Ježíše Krista, neboť obrazně podle křesťanské víry on je beránek, obětovaný za spásu světa. **Kříž** je nejdůležitějším z křesťanských symbolů, jelikož Kristus byl odsouzen k smrti ukřižováním. Ukřižování patřilo k nejvíce krutým a ponižujícím trestům. Velikonoční bohoslužba začíná zapálením velikonočního ohně, který symbolizuje vítězství Krista nad temnotou a smrtí. Od tohoto ohně se zapaluje velikonoční svíce - paškál. Paškál je v mnoha kulturách chápán jako znamení života. Takto zapálená svíce se během velikonoční bohoslužby noří do křestní vody, je ozdobena znamením kříže a symboly A a Ω , tzn. začátek a konec věků, jimiž je Kristus. Tato svíce se zapaluje po celou velikonoční dobu až do letnic. Také při každém křtu, aby se naznačilo, že křest patří k Velikonocům. Tato svíce se rozžihá i při křesťanském pohřbu na znamení, že zemřelý stejně jako Kristus prošel branou smrti. Církev se za něj modlí, aby vstal k novému životu s Bohem. Dalším z velikonočních symbolů je **vajíčko**, jako symbol nového života. V mnoha kulturách je symbolem plodnosti, života a vzkříšení. V souvislosti s lidovou tradicí vznikl zvyk vajíčka malovat (Svobodová, 2002).

Pomlázka – je dodnes živou tradicí. Je to svazek spletených vrbových proutků, se kterým chodí chlapi na Velikonoční pondělí ráno po domácnostech svých známých a šlehají ženy a dívky. Pomlázka je ozdobená pletenou rukojetí a barevnými stužkami. Dle pověsti má být každá dívka vyšlehána, aby zůstala celý rok zdravá a neuschla.

Zelený čtvrtek – je pátý den Svatého týdne a předvečer velikonočního tridua. V tento den utichnou zvony a znovu se rozezní až na Bílou sobotu – říká se, že všechny zvony odlétají do Říma. Zapovězený zvuk zvonů je nahrazen dřevěnými klepači nebo řehtačkami. Večerní mše se slaví ve všech kostelech na připomínku poslední večeře Páně. Na samém konci mše se odnáší Eucharistie mimo svatostánek na znázornění odchodu Ježíše z Večeřadla do Getsemanské zahrady. V tento den by se mělo jíst zelené jídlo – např. špenát. V dnešní době lidé chodí na zelené pivo.

Velký Pátek - Je připomínkou smrti Ježíše Krista a je prožíván ve znamení ticha a rozjímání. Podle evangelií zemřel Ježíš na kříži ve tři hodiny odpoledne. V tento čas se scházejí věřící k bohoslužbě. Na Velký pátek se kostel nezdobí a nezapalují se svíce na oltáři. Písně se zpívají bez doprovodu varhan. Hlas zvonů nahrazují řehtačky, klapáčky, mlýnky a trakářky (tzv. „hrkáči“). Oznamují tak poledne a ranní i večerní klekání.

Bílá sobota - navazuje na velkopáteční atmosféru půstu, hlídání a návštěvy Božího hrobu. Tmu a ticho v katolických kostelích střídá světlo svící a zvuk varhan, aby myšlenka Kristova kříže a smrti vrcholila znamením jeho zmrtvýchvstání. V kostelích probíhají obřady Svěcení vody, nové křty dospělých i obnova křesťanského slibu. Bílá sobota z křesťanského hlediska znamená naplnění Svatého týdne.

Velikonoční neděle – po „vzkříšení“ zase zazní zvony, které se vrátily z Říma. Po čtyřicetidenním půstu se svítí pokrmy, které mají tělo připravit na návrat k běžné stravě. Podává se pečený beránek, mazance, někde holoubata. Svítí se také vejce a chléb. Tradice pečených beránků se zachovala v podobě beránků z kynutého těsta. Dříve se celá rodina sešla u svátečního stolu, otec oloupal vařené vejce a každému z přítomných kousek dal. Pokud kdokoliv přišel do stavení, dostal kousek z posvěceného jídla. Ve východních Čechách hospodář obětoval kus svěceného mazance, vejce a víno zahradě, poli a studni, aby byla dobrá úroda, hojnost ovoce a zdravá voda.

Vynášení smrti - Vynášení smrti je starý lidový obyčej. Spočívá ve vystrojení slaměné figury oblečené do ženských šatů a pověšené na tyči. Nazývá se různě podle místních zvyků – např. Mařena, Morena, Marzana, Smrt, Smrtka. Význam všech názvů je totožný - Smrt. Tato slaměná figura bývá za zpěvu vynesena z obce a hozena do vody. Podle tradice se tento rituál koná na Smrtnou neděli (Svobodová, 2002).

Pálení čarodějnic - patří k velmi populárním lidovým zvykům. Ona magická filipojakubská noc patřovala mezi noci, kdy zlé síly vládly větší mocí než kdy jindy. Lidé věřili, že v povětří poletuje spousta čarodějnic, letících na sabat. Proto se této noci také říká noc čarodějnic. Čarodějnice se před sabatem natíraly kouzelnými mastmi, aby mohly létat na košťatech. Na ochranu před nimi se na vyvýšených místech pálily ohně. Postupem času se z výročních ohňů stalo pálení čarodějnic. Mladíci zapalovali košťata a vyhazovali je do výšky. Prý proto, aby viděli čarodějnicí létající na košťatech v povětří. „*Oheň byl vždy považován za nejsilnější očistný živel, stejně jako jiné přírodní síly, třeba voda.*“ (Svobodová, 2002, s. 30).

Letnice - sedmou nedělí po Velikonocích začínají Svatodušní svátky. Je to oslava jara. Lidé o letnicích přinášejí ke studánkám dárky a hojně se oslavují vrchol jara. Lidé si vždy důkladně uklidí své příbytky a celý tento den se slaví ve znamení zelené barvy.

Stavění májů – májka není jen symbolem lásky. Je také symbolem života, síly a moci. Máje se nejčastěji staví v noci o 1. květnu. Chlapci chodí do lesa pro stromky, které ozdobí pentličkami. Opentlený vztyčený strom je symbolem jara. Nejčastěji je k vidění jedna velká májka obvykle před kulturním domem nebo na návsi. Někde staví chlapci

také malé májky před domy svých dívek. Chlapci musí také májky střežit, aby jim je neukradli přespolní a oni neměli ostudu.

Jízda králů – počátky Jízdy králů sahají až k roku 1469, kdy byl uherský král Matyáš Korvín poražen českým králem Jiřím z Poděbrad v bitvě u Bílovic u Uherského Hradiště. Aby si uherský král zachránil život, převlékl se do ženských šatů, tvář zakryl pentlemi a obklopen svou družinou, vracel se na své sídlo v Trenčíně. Cestou družina vybírala pro krále po domech obživu. Nejznámější Jízda králů se každoročně koná ve Vlčnově. Slovácká tradiční Jízda králů se dostala na seznam světového nehmotného kulturního dědictví UNESCO.

Hlavní postavou jízdy je král, kterým bývá chlapec ve věku 10 až 12 let, oblečen do ženského oděvu. Typická je pro něj růže v ústech, aby nemohl mluvit, a pentle, které zakrývají jeho obličej. Doprovází jej družina mladíků zvaných „legrúti“, kteří krále ochraňují a také vybírají po domech výslužku. Dříve byli členy královské družiny chlapci odvedení v daném roce na vojnu. Nyní na koních jezdí ti, kteří v daném roce dovrší osmnácté narozeniny. Jízda králů se stala inspirací mnoha umělců, mezi nimiž je neznámější Joža Uprka (Svobodová, 2002).

Poutě a posvícení (hody) - poutí se nazývaly návštěvy posvátných míst. Cílem bylo posvátné místo, kde se lidé modlili a prosili za vyslyšení proseb. Mezi nejznámější poutní místa patří Svatá Hora, Stará Boleslav, Hostýn a Velehrad. Pout' je velkým svátkem pro celou vesnici. Nezapomíná se ani na ty, kteří se kvůli nemoci nebo stáří nemohou poutě zúčastnit. Poutníci pro ně kupují svaté obrázky a růžence. Poutě neznamenal jen navštívení posvátného místa, ale šlo o slavnost uctění památky svěťce, kterému byl kostel zasvěcen. Pout'ová neděle byla ve znamení stánků, houpaček, kolotočů a střelnic. Děti obsadily kolotoče a houpačky a chlapci s děvčaty zase cukrářské stánky, které nabízely velká perníková srdce s nápisy „Z lásky“. K vesnické pouti patřila i veselice při muzice, kam mířila místní chasa a kde se tancovalo až do rána. „Zajímavé je Brno, protože je jediným městem v naší republice, kde se drží hody téměř ve všech předměstích. V několika z nich si dokonce stárci i ostatní občané mohou obléct svoje vlastní kroje, jejichž tradice se odpradávná udržuje. Je to třeba Líšeň, Jundrov nebo Tuřany. Jinde v Brně si oblékají kroje vypůjčené z jižní Moravy.“ (Svobodová, 2002, s. 55).

Dožínky – oslava konce žní. Čeleď se oblékala do svátečních krojů a za doprovodu hudby obcházela celou vesnici a veselila se na účet hospodáře. Jejich obchůzka směřovala z pole do dvora hospodáře, kterému přišli poděkovat za práci. Tradičně mu

předávali velký upletený věnec z klasů a stébel obilí, který byl dozdoben pentlemi. Poté je hospodář pozval k prostřenému stolu.

Dušičky (2. 11.) - neboli Památka zesnulých. V tuto dobu lidé věří, že svět živých splývá se světem mrtvých. Zapalování svíček umožňuje zemřelým duším najít cestu k dobrým skutkům a vykoupit se tak z očiště. V tyto dny všichni přicházejí na hřbitovy, kde pokládají věnce, zapalují svíce a modlí se za zemřelé.

Advent – je začátek liturgického roku a příprava na vánoční svátky. „*Toč se a vrč můj kolovrátku, ejhle adventu již nakrátko a blízko, blizoučko Štědrý den! – tak začíná český klasik svou báseň o štědrovečerním čarování dívek.*“ (Svobodová, 2002, s. 71). Název je odvozen z latinského slova adventus = příchod. Je to první část liturgického roku římskokatolické církve, která je vymezena 4 nedělemi až do narození Ježíše Krista. Lidé se připravují na svátky klidu a pohody, na příchod Spasitele. Advent je doplněn také specifickou výzdobou domácností - věnec se 4 svícemi, které symbolizují 4 roční období a každou adventní neděli se postupně zapalují svíčky (Toufar, 2004). Lidé také důkladně uklízí své domácnosti a kupují svým nejbližším dárky.

Sv. Barbora (4. 12.) - známým zvykem na tento svátek bylo řezání třešňové větvičky „barborky.“ Nejen na ozdobu světnice, ale také pro její čarovnou moc. Uříznutá „barborka“ se vložila do nádoby s vodou a čekalo se, jestli do Štědrého dne vykvete. Pokud vykvetla, následující rok se dívka vdala. Někdy děvčata uřízla větviček více a každou pojmenovala jmény chlapců, kteří jí byli sympatičtí. Věřila, že se stanou nevěstou toho, která větvička nesoucí jeho jméno vykvetla nejdříve

Sv. Mikuláš (6. 12.) - chodí spolu s čertem a andělem v podvečer 5. 12. a obdarovávají malé děti sladkostmi a ovocem. Mikuláš byl v Byzantské říši biskupem, který byl obětavý a spravedlivý. Sv. Mikuláš je patronem námořníků, rybářů, ochráncem převozníků a dětí.

Sv. Lucie (13. 12.) - na Horácku i jinde se v tento podvečer koná obchůzka po vesnici, kdy jsou dívky oblečené v bílém. Stávají se návštěvou s často až velice nevybíravým chováním. Brzy se totiž její původní magická ochranná moc změnila v pouhé strašení dětí. Někdy chodilo Lucek více a dětem, které se uměly pomodlit, rozdávaly Lucky sladkosti. Ženy by na tento svátek neměly pracovat - dokonce se i vzájemně chodily kontrolovat, zda tento zákaz jejich sousedka dodržuje (Toufar, 2010).

Vánoce - jsou oslavou narození Ježíše Krista. Slaví se od 25. prosince do první neděle po 6. lednu. 25. prosinec je datum Kristova narození, který je dosvědčen poprvé v Římě kolem roku 336. Vánoce v církvi se slaví od 7. století. V Česku je za vrchol Vánoc

považován Štědrý den, 24. prosinec, předvečer samotné slavnosti. Do Vánoc je někdy zahrnována i doba adventu, která Vánocům předchází. V současné době se původní, náboženský význam Vánoc vytrácí a Vánoce se považují za jeden z nejvýznamnějších občanských svátků. Štědrý večer nepatří do křesťanských Vánoc. Končí jím advent a postní období. Půlnoční mše je v podstatě pozůstatkem noční vigilie (bohoslužba konaná v předvečer náboženského svátku), která původně předcházela všem významným křesťanským svátkům. Samotné vánoční svátky začínají dnem narození Krista 25. prosince, označen jako Boží hod vánoční nebo první svátek vánoční. 26. prosince se slaví svátek sv. Štěpána, prvomučedníka nebo také druhý svátek vánoční. 6. ledna se slaví Zjevení Páně, též svátek Tří králů. Dle tradice se toho dne přišli poklonit narozenému Ježíšovi do Betléma mudrci, přinesli mu dary. Neděli následující po slavnosti Tří králů se slaví Křest Páně, kdy vánoční období v rámci církevního roku končí. Vánoce jsou považovány za nejdůležitější svátek i pro nekřesťany. Ti ho spojují se zakončením roku a s trávením času v rodinném kruhu. S oslavou Vánoc je spojeno mnoho zvyklostí. U nás je nejrozšířenějším zvykem zdobení vánočního stromku, pod který se kladou dárky, které nosí Ježíšek a pečeni cukroví. Počátkem 19. století se součástí stalo i osvětlení. 24. prosince se schází celá rodina na slavnostní večeři. Večeře se tradičně skládala z rybí polévky a bramborového salátu s kaprem. Se Štědrým večerem se pojí i řada lidových zvyků např. lití olova, pouštění ořechových lodiček, házení střevícem, třesení bezem a další (Frolec, 1988).

4. Etnografické regiony

„Jakmile překročíme hranice České na východ, octneme se na družné Moravě, a zde jest už jiný svět. Tam už nežijí Čechové, nýbrž, jak sami sebe nazývají „Moravci“, a ti dělí se na rozmanité „nace“, jako jsou: Hanáci, Slováci, Valaši, Laši, Podhoráci, Záhoráci, Kopaničáři atd.“ (Sobotka, 1994, s. 115).

Každá z těchto oblastí má svoje zvláštnosti v jazyku, mravech, kroji; každá oblast je něčím významná, i pokud se týká například osobitého humoru.

4.1 Souhrn základních etnografických regionů na jižní Moravě

Jako základní etnografické regiony jsou uvedeny Brněnsko, Dolňácko, Haná, Hanácké Slovácko, Horácko, Hornácko, Malá Haná, Moravské Kopanice, Podluží, Uherskobrodsko, Valašsko, Záhoří, Zálesí (Brouček, Jeřábek, 2007). Pro potřeby bakalářské práce jsme se rozhodli představit regiony Brněnsko, Uherskobrodsko a Valašsko.

Brněnsko

Jedná se o nelidové, umělé pojmenování přechodné oblasti mezi Hanáckem, Podhoráckem, Hanou, hanáckým Slováckem. Název se objevuje od počátku 20. století v národopisné literatuře. Rozsah této oblasti, která se nevyznačuje žádným etnograficky vnímaným lidovým povědomím, je velmi rozkolísaný: od bezprostředního okolí města Brna, které jako průmyslové a hospodářské v minulosti silně poněmčené středisko působilo na utváření a přetváření lidové kultury až po rozsáhlou členitou oblast zahrnující jižní část Dražanské vrchoviny, část Vyškovska, Slavkovska, Kloboucka a Židenicka.

Vzhledem k rozmanitosti obyvatelstva jsou folklorní aktivity v Brně nepůvodní, udržující spíše původní tradice příchozích obyvatel. Nejstarším sdružením tohoto druhu je Slovácký krúžek, který funguje dodnes. V roce 1952 byl založen Brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů, pro mnohé známý pod názvem BROLN. Ten zpracovával lidové písně z Čech, Moravy i Slovenska a spolupracoval s vynikajícími muzikanty a zpěváky. Dalším významným sdružením je Studentská muzika a taneční soubor Polana a také Vojenský folklorní soubor Ondráš. V okolních vesnicích kolem Brna existuje i dnes povědomí o místním kroji a jejich obyvatelé je při mnohých slavnostních příležitostech oblékají (Brouček, Jeřábek, 2007).

Uherskobrodsko

Je region v oblasti v jihovýchodní části Moravy, nacházející se v úrodném podhůří části Bílých Karpat od Bojkovic až po Boršice u Blatnice. Uherskobrodsko lze zařadit mezi regiony Moravského Slovácka. Nejznámějším hudebním a tanečním seskupením je Soubor písní a tanců Olšava a snaží se zachovat a interpretovat písně a tance svého regionu. Nejrozšířenějšími jsou tance točivé, pojmenované často názvem „sedlcká“, kterých je na Uherskobrodsku mnoho druhů. Liší se od sebe nejčastěji základním tanečním krokem, postojem a držení dvojice při víření. Rozšířeným mužským tancem je verbuňk.

Valašsko

Je hornatý kraj ve východní části Moravy kolem měst Vsetín, Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm, Frenštát pod Radhoštěm, Zlín, Vizovice a Valašské Klobouky. K tancům se zpívalo za doprovodu dud a píšťal nebo houslí a malého cimbálu. Tanec, hudba a text zde tvořily jednotu. Pro tanečníka jedině tanec v podání všech tří složek teprve nabýval pravého smyslu a poskytoval plný prožitek. K nejstarším párovým tancům patří tance točivé. Spolu s odzemkem patřily na Valašsku až do poloviny 19. století k zábavám a reprezentaci místních pastevců. Pro tento tanec se na středním a jižním Vsacku, na Vizovicku a Valašskokloboucku objevuje název točená, jak uvádějí autoři Brouček a Jeřábek (2007).

4.2 Moravské Slovácko

Moravské Slovácko je rozlehlý a nestejnorodý národopisný region pokrývající podstatnou část jihovýchodní Moravy. V literatuře a přeneseně i v lidovém prostředí vystupuje pod mladými názvy nelidového původu Moravské Slovensko nebo Slovácko. Název Moravské Slovensko, užívaný spíše ve starší národopisné literatuře, vznikl jako protějšek historicky chápaného pojmenování uherského Slovenska, tedy Slovenska jako součásti rakousko-uherské monarchie. Vycházel z nepodloženého předpokladu, že lid této části Moravy je slovenského původu a že hranice tohoto etnika sahala až k pomyslné čáře Hranice – Kroměříž – Kyjov, tedy zhruba po západní hranici moravskoslezských nářečí. Nelidový původ má též mladší název oblasti, Slovácko, i jeho poetický název *Moravská Slovač*. Ačkoliv pojmu Slovácko užil údajně poprvé J. Kollár před polovinou 19. století,

vžil se na Moravě teprve v meziválečném období a postupně vytlačoval z užívání název Moravské Slovensko (Brouček, Jeřábek, 2007).

Hranice Slovácka vycházejí zejména z krojových a dialektologických hledisek. Na severu a severovýchodě již zmiňované Moravské Kopanice a Hornácko. Pro obyvatele Pomoraví se ujal název Dolňácko. Užívá se ve spojení s jeho městskými středisky jako například uherskohradištské, strážnické nebo kyjovské Dolňácko. Kyjovské Dolňácko se pro krojové a dialektologické znaky dělí na jižní a severní. Na jihu je výrazná oblast zvaná Podluží. Oblast od Hustopečí po Ždánice je známá jako Hanácké Slovácko (Jančář, 2011).

Moravské Slovácko je oblast od Napajedelské brány a dále pokračuje po březích řeky Moravy do úrodného Dolnomoravského úvalu. Na západ od úvalu se nachází pohoří Chřiby, s nejvyšším vrcholem Brdo (587 m). Na východní hranici se táhnou Bílé Karpaty s vrcholem Velká Javořina (970 m). Celé pohoří je charakteristické svými masivními plochými hřbety. Slovácko je proslaveno svou dlouholetou vinařskou tradicí. Mezi přírodní rezervace patří Váté písky s ekosystémem vzácných druhů fauny i flóry a Písečný rybník v Miloticích s velkým množstvím vodního ptactva i bažinných a pobřežních rostlinných společenstev. Za zmínku také stojí Vlčnovský háj, který tvoří listnatý les s křovinami a lučním porostem teplomilných rostlin a výskytem vzácných živočichů. Oblast Slovácka je jedna z nejteplejších v republice s průměrnou roční teplotou pohybující se okolo 19°C. Vyšší části Bílých Karpat jsou studenější a bohatší na srážky.

První osídlení Moravského Slovácka je pravěkého původu, což dokazují i nálezy stanic lovců mamutů. Od 4. století n. l. sem pronikají Slované, kteří obsazují území, které bylo původně zabráno Germány. V 9. století se místní kraj stal centrem Velkomoravské říše. Roku 863 došlo k pozvání slovanské křesťanské mise z Byzance, která dala vzniknout prvním počínům našeho písemnictví. Na obranu proti uherským vpádům byla vystavěna města Uherský Brod a Uherské Hradiště. Díky bratrským školám došlo v období 16. a 17. století k velkému kulturnímu rozvoji. Po třicetileté válce se proces rekatolizace opíral o vznikající kláštery, které najdeme ve Veselí nad Moravou, Strážnici, Uherském Hradišti a Uherském Brodu. Ke Slovensku se měla připojit oblast s městy Hodonín, Kyjov, Strážnice, Veselí nad Moravou, Uherský Brod, Uherské Hradiště, Otrokovice, Zlín, Hranice, Valašské Meziříčí, Vsetín a Bylnice. Moravské Slovácko je velmi bohaté na lidové kroje, písně, hudbu a slovesnost. Na Hornácku, Dolňácku, Podluží i na Moravských Kopanicích se dodnes udržují staleté

tradice a zvyky. Od 18. století bylo dnešní Slovácko součástí hradištského a brněnského kraje. Jelikož v průběhu historického vývoje docházelo ke vzájemnému prolínání krojových i nářečních prvků sousedících regionů, nemohou být etnografické hranice přesné. Svědčí o tom přechodné oblasti Hanácké Slovácko nebo Luhačovické Zálesí, které sousedí s regiony Slovácka, Valašska a Hané. Na počátku 21. století je Slovácko součástí kraje Jihomoravského a Zlínského. Zároveň na základě dohod mezi obcemi a zákona 128/2000 Sb. tvoří skupiny obcí mikroregiony, které jsou ekonomicky výhodné. Pro Slovácko je charakteristické, že se mikroregiony na svých internetových stránkách představují nejčastěji kroji, místními folklorními slavnostmi nebo historickými památkami (Jančář, 2011).

4.3 Mikroregion Strážnicko

Mikroregion Strážnicko je příhraniční oblastí Slovácka, které vzniklo sdružením obcí 29. 7. 2002. Mezi ně patří Sodoměřice, Petrov, Strážnice, Radějov, Tvarožná Lhota a Kněždub. Tasov, Hroznová Lhota, Kozojídky a Žeraviny k němu přistoupily rozhodnutím valné hromady 9. 9. 2003. Mikroregion náleží do kraje Jihomoravského a všechny obce spadají do okresu Hodonín.

Strážnicko se vyznačuje bohatou tradicí lidových krojů, písní a zvyků. Je také známým regionem kvalitních vín, panenské přírody květnatých luk a hlubokých lesů, které jsou chráněny UNESCO.

Účelem vzniku mikroregionu je prosazování zájmů přesahující svým rozsahem a významem každou z uvedených obcí. Dalším cílem je podpora cestovního ruchu a ochrana životního prostředí. Sdružené obce v mikroregionu se snaží zajistit a realizovat technickou infrastrukturu a zvyšovat zaměstnanost. Území je hojně navštěvované pro pěší turistiku a cykloturistiku, nachází se zde řada turistických tras a několik cyklistických stezek, které se dále napojují a protínají s dalšími turistickými trasami z okolních mikroregionů. Strážnicko je proslulé svými jedinečnostmi, mezi něž patří obří oskoruše, nádherné orchideje, strážnický danaj a umělci, jako Joža a Franta Uprkovi (Jančář, 2006).

Strážnický zámek byl původně vodní hrad. Byl založen spolu s městem jako „strážnice“ hranice s Uhry ve 2. pol. 13. století. Za Žerotínů byl přestavěn na renesanční zámek, který páni Magnisové v 19. stol. upravili do dnešní novorenesanční podoby.

Dnes je zámek sídlem Národního ústavu lidové kultury. Nachází se zde stálá expozice „Nástroje lidové hudby v ČR“. Zámek obklopuje rozlehlý park s nejdelší platanovou alejí ve střední Evropě. V zámeckém parku nalezneme amfiteátry pro pořádání folklorních slavností.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je největší barokní památkou ve Strážnici. Je to piaristický komplex složený z kostela, kláštera a gymnázia, jež pochází z druhé třetiny 18. století. Na zdejším gymnáziu učil i vynikající vědec Jan Evangelista Purkyně a primu zde vystudoval mladý T. G. Masaryk.

Strážnické brány a městská věž - ve druhé polovině 16. století bylo celé město obehnané zdí s branami a vodním příkopem. Do dnešní doby se z bran s názvy „Veselská“ a „Skalická“ dochovaly jen boční bašty. Dominantou města je tzv. „Bílá věž“, která plnila strážní funkci (Frolec, 1966).

Řemeslná tradice - v řemeslné tradici dodnes pokračuje Josef Benedík, keramik z Hroznové Lhoty, jež je pokračovatelem Úprkovy dílny. Postavičky i betlémy tvoří známý strážnický řezbář František Gajda. Františku Jochovi ze Strážnice se dostalo ocenění „Nositel tradice lidových řemesel“ za ruční výrobu modrotisku. Toto ocenění dostala i Ludmila Kočišová ze Vnorov za tradiční výrobu figurek z kukuřičného šustí a František Pavlica z Hroznové Lhoty za výrobu slaměných došků (Pajer, 2000).

V rámci naší vlasti je jedinečná podoba tradičního domu na Slovácku. Pro Strážnicko je charakteristická okapová orientace staveb „podunajského typu“ do ulice. Fasáda bývala tvořena hliněnou omítkou s bílou vápennou „ličkou“, dotvořena modrou podrovnávkou. Vstup do domu chránilo „žúdro“. Od první poloviny 30. let 20. století začaly místní maléřečky zdobit malbou barevného ornamentu nad okny a dveřmi domu. Z posledních dochovaných domů se žúdrem v této oblasti představuje dům čp. 54 v Tasově, kde ornamenty provedla významná maléřečka Rozina Falešníková (Pajer, 2000).

Dům bratří Uprků a Antoše Frolky v Kněždubě - k typickým lidovým stavbám patří nově opravený rodný dům bratří Uprků v Kněždubě. Najdeme v něm expozice domácího interiéru z konce 19. století a exponáty dokládající život a dílo známých umělců Slovácka. Dům leží nedaleko „Slováckého slavína“, kněždubského hřbitova, kde jsou oba bratři pohřbeni. Nedaleko nich je pohřben i významný malíř Antoš Frolka, v jehož rodném domě nalezneme stylový interiér, ukázky umělcovi tvorby a kněždubské výšivky.

Vinařství - Strážnicko je nejvýchodnější vinařskou lokalitou na Moravě. Mezi vinařské obce patří Strážnice, Petrov, Sudoměřice, Tvarožná Lhota, Kněždub, Hroznová Lhota a Kozojídky. Vede tudy také *Strážnická vinařská stezka* s posezením a informačními panely. Viniční tratě na Strážnicku leží převážně na jižních svazích Bílých Karpat. Pěstuje se zde Müller & Thurgau, rulandské šedé a bílé, veltlínské zelené, ryzlink vlašský a rýnský, sylvánské zelené z bílých odrůd. Z modrých odrůd jsou to frankovka, svatovavřínecké, modrý portugal a andré. Z historických odrůd je to chuťově specifická odrůda frašták neboli kadarka bílá.

Horenské právo získala Strážnice v roce 1417, největší rozmach vinařství však 16. a 17. století. Na kopci Žerotín se nacházejí nejlepší viniční tratě. Každoročně v srpnu se zde koná „Zarážání hory“, jež představuje starou vinařskou tradici zamykání vinohradů v době dozrávání hroznů, před jejich sklizní. V září se koná „Strážnické vinobraní“, kde lze v místních víchách ochutnat oblíbený burčák a kvalitní vína. Mezi významnou vinařskou obec patří Petrov, který je proslulý jedinečným souborem 63 vinných sklepů zvaných Plže. V areálu je více než šedesát sklepů, které vytvářejí ulicovou zástavbu. Pozornost upoutá barokně laděné průčelí sklepů s bílou vápennou ličkou, modrou podrovnávkou s masivními dubovými dveřmi. Plže byly prohlášeny Památkovou rezervací lidové architektury v roce 1983.

<http://www.straznicko.cz/files/file/StrazKatal08Fin.pdf>

Oskoruše – strom Slovácka - je vzácným druhem jeřábu - jeřáb oskeruše (*Sorbus domestica*) s jedlými plody, které jsou ceněny pro své obsahové složení. Roste tu mnoho stromů starších sta let. Adamcova oskeruše ve viniční trati na Žerotíně je nejmohutnější rostoucí oskeruše v Evropě a největší ovocný strom v České republice. Je stará přes 400 let, její obvod kmene dosahuje 460 cm. Dřevo z oskeruše je nejtvrdší z evropských dřevin. Oskoruše má malé muzeum v obci Tvarožná Lhota, které ukazuje význam oskeruší a nabízí ochutnávku plodů v různých formách zpracování. Kromě oskeruší jsou dalšími specialitami mikroregionu výroba medu, medoviny, bylinných čajů, výroba klobásek, zabijačkových specialit, výroba svatebních koláčků a zdobených perníků. Na akcích Slovácka můžete ochutnat typické pokrmy jako béleše, kyselice nebo patenty (Brouček, Jeřábek, 2007).

Mezinárodní folklorní festival – Strážnice

Každoročně se tato slavnost koná poslední červnový víkend v areálu zámeckého parku a skanzenu ve Strážnici. Během festivalu se návštěvníci mohou potěšit krásou lidových písní, tanců a krojů ve slavnostním průvodu, ale i v mnoha různých pořadech. Také si mohou zkusit tance z cizokrajných koutů světa a společně si zazpívat a zatancovat u lidových muzik. Mnoho diváků se již léta účastní hodnocení v Soutěži o nejlepšího tanečníka slováckého verbuňku. Na každoroční setkání se těší nejenom samotní návštěvníci, ale i účinkující od nás i ze světa, neboť festival je místem setkávání přátel lidových tradic a zábavy. Festival se poprvé uskutečnil v roce 1946 a již od počátku měl charakter celostátních slavností. Jeho pořadatelem je Národní ústav lidové kultury ve Strážnici. Zahraniční soubory mají své zastoupení na festivalu už od roku 1957 a každoročně přinášejí divákům nové zážitky svými exotickými kroji, tanci a písněmi. Festival se koná celkem na 9 místech Strážnického zámeckého parku a samotného města Strážnice – Zámek, Amfiteátr Zámek, Amfiteátr Bludník, Amfiteátr Zahrada, Ostrůvek, Skanzen amfiteátr, Skanzen areál, Skanzen Stodola, Centrum města (Pajer, 2000).

Slovácký verbuňk - patří mezi mužské tance skočného charakteru. Je tancem improvizovaným a má zvláštní ráz. Ačkoliv se tančí hromadně, každý z tanečníků přitom tančí sám za sebe s výrazem své místní příslušnosti, tanečního umění a povahy. 25. listopadu 2005 prohlásil generální ředitel UNESCO slovácký verbuňk za Mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví. Název tance je odvozen z německého slova Werbung (najímání, ucházení se). Z praxe je však odvozen od náboru do vojenské služby, který byl u nás prováděn do roku 1781 za účasti profesionálních vojenských tanečníků, jejichž projev byl jedním z impulzů ke vzniku tohoto tance. Verbuňk je v České republice rozšířen jen na Slovácku. Slovácký verbuňk má obvykle tři části, mezi které se zahrnuje předzpěv, dále taneční část pomalou a taneční část rychlou, která je volnou pohybovou kompozicí s osobitou atmosférou. Slovácký verbuňk plní stále několik funkcí a vyznačuje se vysokou emotivností. Původně se tímto tancem loučil odvedenec před odchodem do vojenské služby. Tanečník kompenzoval psychické napětí ze životní změny, ale současně dával najevo, že je této službě schopen a snažil se zapůsobit na druhé pohlaví. V tanci dominovala funkce psychologická, soutěživá a erotická. V současnosti se rozvíjí funkce obřadní, neboť verbuňk je součástí slavnostních průvodů. Tančí se při několika příležitostech, např. v průvodu domácí chasy po obci, při vítání stárka před jeho domem nebo na zahájení a ukončení taneční

zábavy. Přespolní chlapi jsou na zábavě uctěni tím, že dostanou možnost si před ostatními „zaverbovat“. Zachována zůstává rovněž funkce soutěživá, jelikož muži porovnávají své výkony mezi sebou.

Pro dokonalé provedení verbuňku je nutnost ovládat několik dovedností. První z nich je zpěv a zvládnutí a správné využívání dialektu. U tanečníka se rovněž předpokládá dobrá znalost repertoáru písní, které při tanci užívají. Z hlediska pohybu je důležitá náročnost, množství, pestrost, návaznost a úroveň provedení tanečních prvků. Slovácký verbuňk je jedinečným projevem lidské kreativity. Specifičnost verbuňku spočívá v jeho komplexnosti a každé taneční provedení je ojedinělým výkonem. Sami tanečníci i diváci vnímají verbuňk značně emotivně. V minulosti i dnes si lidé cení vynikajících tanečníků verbuňku – verbířů. Již v prvním ročníku strážnických slavností začaly soutěže ve verbuňku. Po několika letech zanikly a k jejich obnovení došlo v roce 1986. Soutěž o nejlepšího tanečníka slováckého verbuňku začíná regionálními koly, její finále probíhá v rámci Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici (Jančář, 2006).

4.4 Hroznová Lhota a její folklór

Hroznová Lhota leží na Moravském Slovácku na úpatí Bílých Karpat, v rovině 207 m nad mořem. První písemná zmínka o obci je z roku 1371. Císařem Ferdinandem I. byla Lhota v roce 1560 povýšena na městečko. Zároveň jí byl udělen znak - v hlavě červeného štítu se kříží dvě révové ratolesti, na nichž visí dva zelené hrozny vedle sebe. Kolem roku 1595 byla Lhota nazvána Hroznovou, nejspíše proto, že měla být v této nejjižnější výspě panství střediskem vinařství. Během staletí patřila obec střídavě k panství Ostrožskému a Veselskému. Roku 1654 dali páni z Lichtenštejna postavit v Hroznové Lhotě kostel sv. Jana Křtitele. Ten byl roku 1902 přestavěn. V letech 1986-1989 byla provedena rekonstrukce interiéru podle brněnského výtvarníka Ludvíka Kolka.

Škola byla v Hroznové Lhotě zřízena již v 18. století. Po požáru v roce 1807 byla škola zřízena na faře. V roce 1878 byla otevřena obecní škola, která byla koncem padesátých let adaptována na zdravotní středisko. Tomuto účelu slouží dodnes. V roce 1951 byl zahájen provoz nové školy, kam jezdí děti ze 4 okolních obcí. Od 1. 9. 2011 nese škola název Základní škola a mateřská škola Joži Uprky Hroznová Lhota.

Při příležitosti udělení záslužného kříže starostovi a zemskému poslanci Josefu Pavlicovi byla v roce 1905 vysázena lipová alej, která tvoří osu celé vesnice. V roce

1930 byl postaven Lidový dům, v němž se od roku 1930 promítalo kino. Budova prošla rekonstrukcemi koncem 70 let a také v roce 2000. Obec je zapojena do Programu obnovy venkova od roku 1993. Díky této iniciativě se podařilo obnovit a oživit spolkový a kulturní život obce. Obnovují se tradice jako Jízda králů a začínají vznikat nové. Například Živý Betlém, Přehlídka mužských sborů nebo Hroznolhotské etýdy. K 1. 1. 2012 má Hroznová Lhota 1260 obyvatel a 441 domů.

V roce 1999 byl Parlamentem České republiky obci přidělen prapor, jenž tvoří tři svislé pruhy zelený, červený a zelený. Uprostřed jsou dva zelené vinné hrozny na zkřížených žlutých větvkách.

V roce 2001 získala obec Hroznová Lhota titul „Vesnice roku Jihomoravského kraje“. V celostátním kole se umístila na 3. místě.

<http://www.hroznovalhota.cz/default.asp?cont=50>

Lipina - ženský sbor Hroznové Lhoty, který vznikl počátkem roku 2008. Vznikl při natáčení CD mužského sboru. Nyní má 9 členek. V roce 2011 vydala Lipina CD s názvem „Štýry noce nespala sem.“ Lipina vystupuje v kroji z Hroznové Lhoty, obnoveném podle dochovaných krojových součástek z období okolo roku 1860. Působí zde i mužský sbor.

Hrozen- je ochotnický spolek, jehož začátky jsou spojeny s „Opožděnými silvestry“, které se v Hroznové Lhotě konaly v letech 1994-2003. Od roku 2006 připravují každým rokem autorské divadelní představení s podtitulem „Hroznolhotské etýdy“. Již dvakrát se zúčastnili divadelní přehlídky „Dny valašského divadla“ v Hovězí na Vsetínsku. V roce 2007 získali „Cenu diváka“ a „Cenu za nejlepší ženský herecký výkon“ (J. Pavlicová) v autorské etýdě „Americká nevěsta“.

František Pavlica - se narodil v roce 1971. Žije a tvoří v Hroznové Lhotě. Od roku 1986 je členem výtvarné skupiny Klubu kultury v Uherském Hradišti. Věnuje se malbě, kresbě, grafice a ilustraci. Zúčastňuje se výstav, zejména projektu Setkání - stretnutie, který již tři desetiletí mapuje tvorbu výtvarníků a fotografů Uherskohradištska a Trenčína. Přes malování klasické krajiny se dostal k disciplíně nejtěžší - figurálním motivům a portrétům. V roce 2002 vytvořil plakát k Živému Betlému v Hroznové Lhotě. Tento obraz zkusil vytisknout jako barevnou litografii v dílně Františka Krňávka v Rovensku. Během dalších dvou let stejnou technikou vytvořil jedenáct barevných litografií, v nichž byly námětem různé slavnosti a folklorní události na Slovácku jako tři králové, „fašank“, vynášení Moreny, „šlaháčka“, „májová“, žně, hody, vinobraní,

„dušičky“, pouť na Antoníněk. Ve své výtvarné činnosti se kromě malby věnuje grafickým technikám. Nejenom jako výtvarník, ale také jako tiskař ve své litografické dílně v Hroznové Lhotě, kterou otevřel v roce 2010. <http://www.atelier-pavlica.cz/>

Výroba ze slámy-věnce a doškové střechy- s výrobou začala firma v roce 1990. Sortiment výrobků se postupně rozšiřoval a změnila se i technologie. V současnosti nabízí již celoročně věncové základy, které jsou vázané ekologickým provázkem ze slámy a sena, podklady pod kytice, kříže, srdce a jiné výrobky určené k dalšímu zdobení a dekorování. Dále vyrábí doškovou krytinu na střechy do skanzenů a jiné chalupy. Došky jsou vyrobeny starým způsobem, vázané pouze slámovým povřísem. V roce 2008 se Františku Pavlicovi dostalo ocenění „Nositel tradice lidových řemesel“ za výrobu slaměných došků.

II. Empirická část

5. Výzkum vztahu dětí k folklóru v mikroregionu Hroznová Lhota

V empirické části se zaměříme na popis zkoumaného vzorku, stanovení hypotéz a analýzu a interpretaci výsledků zkoumání – dotazníkového šetření.

Šetření se uskutečnilo v Základní škole a mateřské škole Joži Uprky v Hroznové Lhotě na okrese Hodonín. Je to škola, kam jsem docházela od první do deváté třídy také já i mé sestry.

Škola v roce 2011 oslavila 60. výročí vzniku a od 1. září nese škola název podle svého slavného občana, jímž Joža Uprka bezesporu byl. Za zmínku stojí i další jmenovec, Josef Uprka (1939), akademický malíř a medailér, který školu v Hroznové Lhotě v letech 1952-1953 rovněž navštěvoval a dále vystudoval Střední UMPRUM v Uherském Hradišti v letech 1958-62 a poté absolvoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze u profesora Kavana. Své práce J. Uprka vystavoval na mnoha místech v České republice, ale také v zahraničí (Petrohrad, Wroclav, Opole, Lodž, Linec, Paříž, Londýn). Své práce má zastoupeny ve sbírkách Galerie Hodonín, Moravského muzea v Brně, Muzea J. A. Komenského v Uherském brodě, Muzea mincí a medailí v Kremnici, na Ministerstvu financí v Praze. Jeho dílo je národopisným dokumentem folklóru jižní Moravy. V roce 2000 působil J. Uprka na ZŠ v Hroznové Lhotě jako učitel výtvarné výchovy. Zřizovatel školy je obec Hroznová Lhota.

5.1 Stanovení cíle a hypotéz

V dnešním světě často slyšíme o problémové mládeži, trestných činech mládeže a narůstající kriminalitě nezletilých. Děti a mládež často inklinují k drogám, pijí alkohol a potulují se po ulicích. Jedním z důvodů je to, že nemají žádnou činnost, nejsou vedeny k tomu smysluplně trávit volný čas. Nevedla je k tomu rodina, škola, pohybují se mezi vrstevníky, kteří nesportují, nečtou a nudí se. Tento trend se spíše týká velkých měst a spíše problémových čtvrtí a sídlišť. Předpokládáme, že děti venkovské jsou od dětství vedeny k tomu, aby volný čas trávily tak, aby to bylo pro ně přínosem a obohatilo je to.

Cílem šetření bylo zkoumání vlivu folklóru na socializaci dětí a mládeže. Také bylo cílem poukázat na to, jakou pozitivní roli má folklór na zapojení dětí a mládeže do

kulturního života, jak se podílí na způsobu trávení a organizaci volného času a na utváření mezilidských vztahů.

Hypotézy výzkumu:

Hypotéza č. 1: V mikroregionu Hroznová Lhota je většina dětí vedena k folkloru a dodržování lidových tradic.

Hypotéza č. 2: Povědomí o tradicích a zvycích získávají děti spíše od prarodičů než od rodičů.

Hypotéza č. 3: Tradice a zvyky podporuje ve větší míře rodina než škola.

Hypotéza č. 4: Děti z mikroregionu Hroznová Lhota preferují sport před folklorem.

5.2 Metodika šetření a způsob zpracování dat

Pro empirickou část bakalářské práce jsme se rozhodli použít metodu nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce (viz Příloha č. 1). Bylo sestaveno patnáct otázek, z toho pět otázek je otevřených.

Odpovědi dětí po vyhodnocení nás dovedou k verifikaci či falzifikaci stanovených hypotéz.

Výzkumný vzorek

Dotazník pro účely bakalářské práce byl rozdán k vyplnění žákům nižšího stupně základní školy. Rozdaných dotazníků bylo 40, správně vyplněných a použitelných pro potřeby výzkumu bylo 38 dotazníků dětmi ve věku 8 až 11 let. Dotazníky byly předány k vyplnění během tzv. třídnické hodiny, děti byly před vyplněním instruovány, dotazník vyplňovaly za přítomnosti učitelky a autorky bakalářské práce. Čas k vyplnění dotazníku nebyl vymezen, děti na otázky odpověděly během 15 až 20 minut. Jeden žák byl během třídnické hodiny odvolán z organizačních důvodů, jeden dotazník byl vyplněn velmi nedbale, místy byly odpovědi nečitelné, proto nebyl pro potřeby výzkumu vhodný.

Otázky dotazníku byly upořádány do dvou okruhů:

1. okruh: otázky směřující do kruhu *rodiny*, zajímá nás, kdo z rodiny vede děti k dodržování folkloru a místních tradic; zda doma dodržují tradice; zda se účastní oslav v obci; zda mají doma lidový kroj nebo hudební nástroj a zajímalo nás, kdo z rodiny na něj hraje.

2. okruh: otázky směřující do *školy* a účasti dítěte na zájmové činnosti, zajímáme se o to, zda dítě ve škole chodí do folklorního kroužku, případně, zda ho navštěvuje v jiné obci, čemu se v kroužku věnuje; zajímá nás, zda dítě navštěvuje základní uměleckou školu; chceme vědět, zda s dětmi hovoří učitelé ve škole o tradicích a folkloru, porovnáme, jestli se o tradicích dozvídají děti více ve škole nebo doma.

K závěru dotazníku jsme položili otázku, zda děti ví, čemu se věnoval Joža Uprka, po kterém byla pojmenována jejich základní škola a poslední otázka směřuje k dotazu, zda děti žijí rádi ve své rodné obci.

5.3 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

Výsledky zjištěné dotazníkem byly převedeny pro přehlednost do tabulek.

Tabulka č. 1: **Kdo tě z rodiny vede k dodržování folkloru a místních tradic?**

K folklóru a tradicím vedou:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
rodiče	22	58
prarodiče	8	21
sourozenci	1	3
nikdo	7	18
Celkem	38	100

Jsou rodiny jednogeneační i více geneační. Každý z partnerů si do své rodiny přináší zvyky, které praktikovali v jejich rodině, zvyky se potom skloubí, případně přejímají další. Děti z venkova jsou většinou často ve styku se svými babičkami a dědečky, pokud bydlí ve stejné obci nebo v blízkém okolí. Prarodiče často vedou svá vnoučata k dodržování tradic, které se praktikovaly v jejich mládí.

Jak z tabulky vyplývá, k folkloru a tradicím vedou oslovené děti nejčastěji rodiče (58 %), prarodiče jsou na dalším místě s 28 %.

J. Čáp (in: Řezáč, 1998) prezentuje svá zjištění, podle nichž také „*kulturní a technické zájmové činnosti vznikají u dětí častěji pod vlivem dospělých – zejména rodičů – než pod vlivem vrstevníků.*“ (Řezáč, 1998, s. 196).

Tabulka č. 2: **Připomínáte si doma lidové zvyky a tradice?**

Dodržování tradic doma:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	34	89
ne	4	11
Celkem	38	100

Rodinné tradice se nejčastěji vztahují ke svátkům vánočním a s nimi spojených zvyků a tradic (čekání na Ježíška, lití olova, házení střevícem, krájení jablka, půlnoční aj.) Oblíbené jsou i svátky velikonoční, které obzvlášť na venkově provází barvení kraslic, obcházení děvčat s „tatarem“, „žilou“, „korbáčem“ či proutkem z vrby, kterým se děvče „zmrská“, aby neuschlo. Poté jsou chlapci děvčaty obdarováni barveným vajíčkem. Na venkově chodí chlapci často ve skupinách a v kroji. V 98 % se v rodinách dodržují lidové zvyky a tradice.

Odpocinek a regenerace tělesných a duševních sil patří k těm funkcím rodiny, jejichž význam v současné společnosti spíše narůstá.

Tabulka č. 3: **Účastníte se místních lidových tradic a oslav v obci?**

Dodržování tradic v obci:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	32	84
ne	6	16
Celkem	38	100

Obec Hroznová Lhota je známá svými folklorními tradicemi, za kterými se lidé a hlavně rodáci sjíždějí z okolí. Nejznámější je však Strážnický folklorní festival, který má dlouholetou tradici. Na venkově je běžné, že se lidé scházejí na akcích obce, z toho největší událostí v obci bývají hody s průvodem.

Celých 84 % dětí se účastní se svými rodiči místních tradic a oslav v obci. Pouze 6 dětí (16 %) uvedlo, že se takových akcí neúčastní.

Škola není jen místem rozvoje žáků. Je zasazena do určitého sociálního prostředí, pracuje v určité komunitě, v určitém regionu a státu. Dobré sociální prostředí, v němž škola funguje, navozuje zákonitě dobré klima.

Tabulka č. 4: **Máte doma lidový кроj?**

Lidový кроj doma:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	25	66
ne	13	33
Celkem	38	100

Lidové kroje patří k vzácnému dědictví v mnoha rodinách regionu, kde výzkum probíhal. Mají velkou hodnotu, která je penězi mnohdy nevyčíslitelná, neboť pro rodinu má význam citový. Kroje se dědí z generace na generaci a mnohdy se i dnes v rodinách pořizují pro narozené potomky kroje nové. Ještě stále se vyskytují v obcích ženy „vyšívačky“, ale postupně jich ubývá; zájem o umění tvorby (šití a vyšívání) krojů i jejich oblékání i např. vázání šátků projevuje také mladší generace. V obci Hroznová Lhota má doma lidový кроj 66 % rodin.

Tabulka č. 5: **Máš svůj vlastní кроj?**

Svůj vlastní кроj:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	9	24
ne	29	76
Celkem	38	100

Svůj кроj vlastní pouze devět dětí, což představuje 24 %. Vzhledem k náročnosti (finanční) кроj více dětí nevlastní.

Tabulka č. 6: Máte doma hudební nástroj, na který někdo hraje?

Hudební nástroj doma:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	12	27%
ne	26	76%
Celkem	38	100%

Hudební nástroj má pouze 12 dětí (27 %). Koupě hudebního nástroje je nákladná záležitost a v současné nelehké ekonomické situaci v oblasti, kde výzkum probíhal, je zřejmé, že rodiny si investici do hudebního nástroje nemohou dovolit. Ve dvou rodinách mají piano, na které hrají děti, dalších deset odpovědí uvádí v rodině housle, šest dětí se učí hrát na housle, jinak hrají otcové.

Tabulka č. 7: Navštěvuješ ve škole folklorní kroužek?

Návštěva folklorního kroužku ve škole:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	12	27
ne	26	73
Celkem	38	100

Škola neprodukuje jen výkonné ukazatele, známky, vysvědčení. Dalším výstupem dění ve škole je spokojenost žáků a rodičů. Jedněmi z nich jsou talentovaní žáci. Pro rozvoj jejich nadání je neobyčejně důležitý pocit pohody plynoucí z dobrého klimatu školy, kterou navštěvují.

Folklorní kroužek ve škole navštěvuje 12 oslovených dětí (27 %). Větší část dětí (73 %) dává přednost jiným zájmům.

Tabulka č. 8: Navštěvuješ folklorní kroužek jinde?

Návštěva folklorního kroužku jinde:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
v jiné obci	5	14
nenavštěvuje	33	86
Celkem	38	100

Z celkového počtu 38 oslovených dětí jich 5 uvedlo, že dojíždí za folklorem do jiné obce, především do Strážnice.

Tabulka č. 9: Čemu se věnuješ ve folklorním kroužku?

Ve folklorním kroužku:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
zpívám a tancuji	19	50
hrají na hudební nástroj	5	13
nenavštěvuji kroužek	14	37
Celkem	38	100

Plných 50 % dětí se ve folklorním kroužku věnuje zpěvu a tanci, nižší počet jich hraje na hudební nástroj. Zbytek tento kroužek nenavštěvuje.

Tabulka č. 10: Navštěvuješ základní uměleckou školu?

ZUŠ:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	8	21
ne	30	79
Celkem	38	100

Základní uměleckou školu (v daném mikroregionu Strážnicko) navštěvuje z celkového počtu dotázaných pouze 20 % dětí.

Tabulka č. 11: **Hovoří s vámi učitelé o tradicích a folkloru?**

Poznatky o folkloru od učitelů:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	35	92
ne	3	8
Celkem	38	100

Učitel je důležitou součástí socializace jedince zejména na venkově, to se projevilo i ve výsledku zkoumání v oblasti folklóru. Více než 90 % dětských respondentů uvádí, že učitelé je seznamují s historií a folklórem.

Tabulka č. 12: **Kde se více dovídáš o tradicích a dodržování starých zvyků?**

Více o tradicích:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
doma	26	73
ve škole	12	27
Celkem	38	100

Rodina v tomto případě zaznamenává větší podíl na prvotní informovanosti o tradicích, starých zvycích a folklóru.

Tabulka č. 13: **Víš, kdo to byl Joža Uprka?**

Joža Uprka byl:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
spisovatel	0	0
malíř	38	100
hudební skladatel	0	0
Celkem	38	100

Dalo se předpokládat, že děti znají velkou osobnost své obce, podle které je pojmenována i jejich škola.

Tabulka č. 14: **Co tě ve volném čase nejvíce baví?**

Volný čas:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
sport	19	50
počítač	8	21
folklor, tradice	5	13
četba	2	6
něco jiného	4	10
Celkem	38	100

Volný čas je doba, která nám zbývá po naplnění povinností. Je to oblast naší svobodné volby. Tento fakt se projevil i ve svobodné volbě dětských respondentů, kteří na prvním místě preferují sport, potom práci na počítači a teprve na třetím místě se umístil folklor a tradice.

Tabulka č. 15: **Máš rád svou obec – rodiště?**

Máš rád svou obec:	Četnost	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ano	38	100
ne	0	0
Celkem	38	100

Všechny děti odpověděly shodně, mají svou obec rády.

Vyhodnocení hypotéz:

I když ne všechny otázky směřovaly k relevantnímu vyhodnocení hypotéz, byly voleny tak, aby šetření poskytlo celkový obraz vlivu folkloru na socializaci jedince a zpětně jeho vztah k tradicím a folkloru.

H1 – V mikroregionu Hroznová Lhota je většina dětí vedena k folkloru a dodržování tradic.

K vyhodnocení této hypotézy směřovaly především otázky č. 2, 3, 4, ale i další. Z odpovědí na ně vyplynulo, že naprostá většina dětí k folkloru a tradicím vedena je, ať doma či ve škole.

H1 – potvrzeno – verifikováno.

H2 – Povědomí o tradicích a zvycích získávají děti spíše od prarodičů než od rodičů. Tato hypotéza se nepotvrdila, neboť jsou to především rodiče, kteří uvádějí děti do kontaktu s folklorem a tradicemi (otázka č. 1).

H2 – vyvráceno – falzifikováno.

H3 – Tradice a zvyky podporuje ve větší míře rodina než škola. Tato hypotéza se potvrdila, i když také škola má nemalou zásluhu na rozvoji tradic i folkloru (otázky č. 11, 12) dětí.

H3 – potvrzeno – verifikováno.

H4 – Děti z mikroregionu Hroznová Lhota preferují sport před folklorem. Rovněž tato hypotéza se potvrdila, přestože folklor hraje v životě místních dětí velkou roli (otázka č. 14).

H4 – potvrzeno – verifikováno.

Z výsledků šetření vyplynulo, že tři hypotézy byly potvrzeny, jedna byla verifikována.

Závěr

Bakalářská práce v pěti kapitolách pojednává o vlivu folklóru na socializaci jedince. Proto je koncipována tak, aby do své struktury zahrnovala logický postup nejprve od popisu pojmu socializace a její podstaty, vycházející tak především ze sociální psychologie v první kapitole. Ve druhé kapitole se práce věnuje podrobně analýze etnografie. Soustředí se v ní především na vysvětlení tohoto pojmu, na historii etnografie a význačné osobnosti zabývající se etnografií na Moravě včetně jejich praktického přínosu. Dominantními v celé plejádě autorů se jeví Joža Uprka a Slávek Volavý, kteří měli možnost a přímým vlivem prostřednictvím folkloru socializovat mikroregion Strážnicko a vůbec celou rozsáhlou oblast Moravského Slovácka.

Třetí kapitola představuje širokospektrální tradice folklóru ve svém nejhlubším záběru, odrážejících se ve všech oblastech společenského i osobního života jedince, mužů i žen, dětí i prarodičů a celé rozvětvené rodiny v obci daných etnografických regionů. Těm je také věnována kapitola čtvrtá, vyzvedající především ty nejznámější a největší, zejména v oblastech Moravského Slovácka.

Pátá kapitola je prezentací výzkumu založeném na statistické proceduře s dominantní technikou dotazníku. Jeho podstatou bylo získat relevantní informace o vztahu dětí k folklóru v jejich vlastní obci. Ze čtyř stanovených hypotéz byly tři potvrzeny, jedna byla vyvrácena. Výsledky šetření byly shrnuty do závěrů. Přinášejí pozitivní a optimistická zjištění, že dětská respondentů mají i v dnešní rozkmitané době kladný vztah k folklóru, přičemž jsou motivováni především rodinou, a také školou.

Vliv folklóru tak má velký dopad na zdravý vývoj dítěte. Zahrnuje v sobě všechny složky výchovy od rozumové, přes mravní, tělesnou, a zejména estetickou a tělesnou. Snoubí se v něm výrazný prvek sociální pedagogikou ještě nedoceněný – vliv prostředí etnografického regionu na rozvoj jedince a jeho hluboké kořeny i tradice. Co může být lepší prevencí proti kriminalitě mládeže, prevencí proti zneužívání návykových látek a páchání další trestné činnosti dětí a mládeže nežli aktivní účast v „krúžcích“ při hudebních aktivitách – zpěvu a hře na hudební nástroj, při aktivitách tanečních a pohybových, ale také výtvarných a organizačních. Lze sem zařadit rovněž prvky stavebně architektonické, sběratelské, výrobní apod.

Folklor mimo jiné rozšiřuje znalosti zeměpisné a historické, jazykové (dialekty), životopisy buditelských osobností, lásku k vlasti a k rodné hroudě. To naopak souvisí i s výchovou environmentální.

Bakalářská práce svým významem tedy překračuje hranice svého poslání, jak je uvedeno v cíli práce, svým přístupem k folkloru se hlásí zejména o svou emancipaci v systému sociální pedagogiky, a to nejen v její jedné oblasti – v pedagogice volného času.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá významem a vlivem folkloru na socializaci jedince v celém systému aktivit, jež folklor nabízí.

Práce je členěna organicky do čtyř kapitol, které v logickém sledu postupují od již zmíněného pojmu socializace k etnografii a tradicím folklóru až k pohledu do etnografických, zejména moravských regionů.

Práce vrcholí pátou kapitolou, která je prezentací výzkumu založeném na statistické proceduře s dominantní technikou dotazníku, sledujícím vztah školních dětí k folklóru v obci Hroznová Lhota. Výsledky výzkumu přinášejí pozitivní zjištění.

Anotace

Bakalářská práce sestávající z pěti kapitol je ukázkou pozapomenutého přístupu vztahu dětí školního věku k folklóru, který lze právem zařadit do problematiky sociální pedagogiky, a to nejen z pohledu volného času. Poukazují na to pozitivní výsledky výzkumné části práce.

Annotation

The Bachelor thesis consists of five chapters and it is the example of forgotten approach of school-age children relationship to folklore which can be rightly integrated into the social pedagogy issues, not only from the point of view of leisure time. This fact is pointed out by positive results of the research part of the thesis.

Klíčová slova:

Folklor, socializace, region, etnografie, volný čas, Moravské Slovácko.

Key words:

Folklore, socialization, ethnography, leisure time, Moravské Slovácko (part of Moravia).

Seznam použité literatury

1. BENEŠ, B. *Česká lidová slovesnost*. Praha: Odeon, 1990, ISBN 80-207-0181-8
2. BLIŽKOVSKÝ, B. *Systémová pedagogika*. Ostrava: Amosium servis, 1997. ISBN 80-854998-23-5
3. BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Akademie věd České republiky, Mladá fronta dnes, 2007. ISBN 978-90-204-1450-2
4. ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0
5. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X
6. DVOULETÝ, M. et. al. *Na paletě krojů*. Uherské Hradiště: Nadace děti – kultura – sport, 2010. ISBN 978- 80-254- 7930-8
7. FROLEC, V., et al. *Strážnice 1946 – 1965. Národopisná studie*. Brno: Blok, 1966.
8. FROLEC, V. et. al. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1988.
9. HOMOLA, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
10. HORÁLEK, K. *Folklór a světová literatura*. Praha: Academia, 1979.
11. HORKÁ, J. *Role folklorní hudby a folklorního tance v cestovním ruchu na území Uherskohradištského Dolňácka*. Bakalářská práce, 2009.
12. JANČÁŘ, J. *Proměny Slovácka*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011. ISBN 978-80-87261-48-4
13. JANČÁŘ, J. *Strážnická inspirace*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006. ISBN 80-86156-76-1
14. JANČÁŘ, J. *Strážnická ohlédnutí*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 1995. ISBN 80-85048-59-0
15. JANČÁŘ, J., KRIST, J. *Národopisné slavnosti a folklorní festivaly v ČR*. Strážnice: Národopisný ústav lidové kultury, 2007. ISBN 80-86156-90-7
16. JUNEK, M. *Hroznová Lhota*. Uherské Hradiště: Ottobre 12, 2004. ISBN 80-86528-44-8

17. Kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-58-3
18. KOMÁRKOVÁ, B., SLAMĚNÍK I. *Aplikovaná sociální psychologie III*. Praha: Grada publishing, 2001. ISBN 80-247-0180-4
19. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
20. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
21. LUDVÍKOVÁ, M. *Moravské a slezské kroje*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. ISBN 80-7028-126 X
22. MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-24236-2
23. MORAVCOVÁ, M. *Národní oděv roku 1848*. Praha: Academia, 1986.
24. NOSÁLOVÁ, V., PALIČOVÁ, I. *Naše kroje*. Bratislava: Mladé letá, 1988.
25. PAJER, J. *Strážnice*. Strážnice: ETOS Strážnice, 2000. ISBN 80-900300-3-3
26. PAJER, J. et. al. *Strážnické kapitoly z dějin města*. Strážnice: Městský úřad, 2002. ISBN 80-900300-7-5
27. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B. et. al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6
28. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.
29. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6
30. SATIROVÁ, V. *Knih o rodině*. Brno: SVAN, 1994. ISBN 80-901325-0-2
31. SKÁCEL, J. *Čtení o Strážnici*. Strážnice: Muzejní spolek a město Strážnice, 1999. ISBN 80-238-6698-2
32. SOBOTKA, P. *Kratochvilné historie měst a míst zemí koruny české*. Praha: VOLVOX GLOBATOUR, 1994.
33. SMÉKAL, V., MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti*. Brno: BARRISTER PRINCIPAL, 2002. ISBN 80-85947-83-8
34. SVOBODOVÁ, V. *Kalendář trochu historický*. Brno: Šimon Ryšavý, 2002. ISBN 80-86137-77-5
35. TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě*. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-276-8

36. TOUFAR, P. *Vánoce na Moravě*. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978- 80-7268-790-9
37. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
38. VALÍČEK, P. „...mně bude muzika, do rána, do dňa hrát!“ Hroznová Lhota: Albert, 2009.
39. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I. Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6
40. ŽIDLICKÝ, V., OREL, J. *Lidové kroje na Hodonínsku*. Martin: Osveta, 1979.

Časopisy

1. JANČÁŘ, J. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000.
2. JANČÁŘ, J. *Z historie národopisných slavností*. Břeclav: Malovaný kraj, 3/2003, s. 24-25.
3. JANČÁŘ, J. *Dokonalost prostého života*. Brno: Dějiny a současnost, 6/ 2004, s. 27-31.
4. JANČÁŘ, J. *Droby místních dějin. (O folkloru, folklorismu a identitě)*. Brno: Dějiny a současnost, 10/2007.
5. JEŘÁBEK, R. *Počátky národopisu na Moravě. Antologie prací z let 1786-1884*, Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 1997.
6. LAUDOVÁ, H. *Lidové slavnosti – jejich formy a funkce v jednotlivých obdobích národního obrození*. Praha: 1978.
7. ROBEK, A. *Sušilovy písňové sběry v průsečíku své doby*. Host 2005, ročník 21, č. 4. Holý Dušan, s. 42-44.
8. SIROVÁTKA, O. *Folklorismus v kulturním životě společnosti*. Praha: Národopisná revue 1/1992.

Internetové zdroje

<http://www.hrubavrbka.cz/nase-osobnosti/jozka-kubik/>(cit. 2012-02-20)

<http://www.cimbalovky.cz/varmuzova-cimbalova-muzika/>(cit. 2012-03-12)

<http://www.straznicko.cz/files/file/StrazKatal08Fin.pdf/>(cit. 2012-03-25)

<http://www.hroznovalhota.cz/default.asp?cont=50/>(cit. 2012-02-9)

<http://www.atelier-pavlica.cz/>(cit. 2012-02-10)

Seznam příloh

Příloha č. 1. Dotazník

Dotazník:

Uveď svůj věk:.....

1. Kdo tě z rodiny vede k folkloru a dodržování místních tradic?

- a) maminka a tatínek
- b) dědeček a babička
- c) sourozenci
- d) nikdo

2. Připomínáte si doma lidové zvyky a tradice?

- a) ano
- b) ne

3. Účastníte se místních lidových tradic a oslav v obci?

- a) ano
- b) ne

4. Máte doma lidový kroj?

- a) ano
- b) ne

5. Máš svůj vlastní kroj?

- a) ano
- b) ne

6. Máte doma hudební nástroj, na který někdo hraje?

- a) ano kdo hraje.....
- b) ne

- 7. Navštěvuješ ve škole folklorní kroužek?**
- a) ano
 - b) ne
- 8. Navštěvuješ folklorní kroužek jinde?**
- a) jiné obci
 - b) nenavštěvuji
- 9. Čemu se věnuješ ve folklorním kroužku?**
- a) zpívám a tancuji
 - b) hraji na hudební nástroj, pokud ano, na jaký.....
 - c) nenavštěvuji folklorní kroužek
- 10. Navštěvuješ základní uměleckou školu?**
- a) ano
 - b) ne
- Pokud ano, čemu se věnuješ?
- 11. Hovoří s vámi učitelé o tradicích a folklóru?**
- a) ano
 - b) ne
- 12. Kde se více dovídáš o tradicích a dodržování starých zvyků?**
- a) doma
 - b) ve škole
- 13. Víš, kdo to byl Joža Uprka?**
- a) spisovatel
 - b) malíř
 - c) hudební skladatel

14. Co Tě ve volném čase nejvíce baví.

- a) sport
- b) počítač
- c) folklor, tradice
- d) četba
- e) něco jiného

15. Máš rád svou obec - rodiště?

- a) ano, uveď, co se ti tady líbí.....
- b) ne, uveď proč.....